

Korrupciós kockázatok a felszámolási eljárásokban

Index.hu (2009. november 5.) „Magyarországon legalább egy tűzpárbajra lett volna szükség ahhoz, hogy a rendőrség a romániaihoz hasonló gyorsasággal és határozottsággal lépjen fel egy folyamatban lévő csődbüntett gyanúja esetén – fogalmaz Csatlós Csilla, a Direktinfo Kft. ügyvezetője. Nálunk a hasonló ügyekben tett feljelentések egy részét megalapozatlanság, vagy adathiány miatt visszautasítják, de ha megkezdődik is a nyomozás, csak az igazságügyi könyvszakértői vizsgálat eredményére hónapokat kell várni. Ez az idő bőven elég az adósnak a vagyon eltitántására.

Hazánkban ismeretlen gyorsasággal és határozottsággal lépett fel a román rendőrség két hete egy csődbüntettel gyanúsított, magyar származású szlovák vállalkozó ügyében. Már a bejelentés után fél órával kommandósok csaptak le rá és kattintották a bilincset csuklójára. Azt, hogy az eljárás nem volt jogsértő, bizonyítja az ügyvéd védekezési taktikája is, aki az ügyfele ártatlanságára, valamint jóhiszeműségére, és nem hatósági túllkapásra hivatkozva kéri az előzetes letartóztatás megszüntetését, mondta Csatlós Csilla.

.. a követelési ügyekben, ahol folyamatosan fennáll a vagyon kimentésének veszélye, a romániaival ellentétben rendkívül nehézkes magyar gyakorlat szinte ösztönzi az adóst a trükközésre. Már maga a feljelentés sem egy egyszerű dolog azokban az esetekben, amikor a hitelező törvénysértő vagyonmentést észlel. Nagyon gyakran azért nem jut el a nyomozásig az ügy, mert adat, vagy megalapozottság hiányára hivatkozva a rendőrség egyszerűen megtagadja az eljárás lefolytatását. Ma már ott tartunk, hogy az ilyen jellegű gazdasági bűncselekmény hivatalos bejelentésébe egy nagyon jó ügyvéd nélkül nem is érdemes belevágni.

A nyomozás elindítása azonban még korántsem hozza el a hitelező nyugalomát, jelenti az adósság fedezetének biztonságba kerülését. Sőt, általában ezen a ponton szokott felpörögni a vagyon eltitántása, hiszen az adós ekkor már tudja, erre csak korlátozott idő áll rendelkezésére. Persze kapkodnia azért nem kell. Az a néhány hónap, sok esetben akár egy év, amíg lezajlik a szükséges könyvszakértői vizsgálat, bőven elegendő ahhoz, hogy a céget az utolsó szögig kiürítsék. Polgári eljárásban lehet ugyan vagyonfelügyelő kinevezését kérni, de ez 200–400 ezer forintos költséget jelentene a hitelezőnek, és ez legtöbbjük számára még akkor is megfizethetetlen, ha így biztonságban tudhatnák a vagyonelemeket.”

A legalább egyéves rendőrségi nyomozás alatt gyakorlatilag minden vagyont ki tudnak menteni a tulajdonosok. Ha egyáltalán vádat emelnek az ügyben, a bíróság elé már egy vagyontalan, tönkrement vállalkozó áll, akit ha egy-két éven belül el is marasztalnak, a beszállítón ez már keveset segít. A vagyont eltitántó szerződések megtámadhatók ugyan, de ez a hitelezőnek újabb évekre és újabb költségekbe kerül.”

Insolvency Law Assessment rated Hungary's general insolvency law as being in "Medium Compliance" with international standards of best practice. Despite the sound rating overall, there are material gaps in the law... EBRD identified that the provisions dealing with the provision of information to creditors and independent analysis of a reorganization plan are weak and require improvement. The largest single issue is with respect to reorganization proceedings. According to the World Bank less than 1% of companies which enter into insolvency proceedings continue as a going concern – in other words, business rescues are very rare... The EBRD's 2009 Insolvency Officer Assessment (part of the general insolvency law assessment) indicated "Very Low Compliance" with the Bank's Office Holder Principles.

Strategy for Hungary, EBRD
11 October 2011

„Ráadásul kétszáz cégnél a szándékosság talán már feltételezhető” – mondta a felszámoló.

Kiemelt kockázatúként kezelik a hatóságok, így a Vám- és Pénzügyőrség is azokat az egy címre bejegyzett cégeket, amelyek száma akár több száz is lehet, s amelyek egytől eddig felszámolás alatt állnak - közölte a hvg.hu-val Fröchlích Zsolt ezredes, a testület Központi Bűnüldözési Parancsnokságának parancsnokhelyettese. Megjegyezte, nem ismeretlen előtűnik a jelenség. „Ezekkel a vállalkozásokkal kapcsolatban felmerülhet a vagyonkimentés, az adócsalás vagy az, hogy amíg szükséges, altatják őket.”

Az ezredes furcsának találja a cégvezető azon hivatkozását, miszerint ők a cégek felszámoltatását ingyen csinálják, hiszen – mint mondta – csupán a postafiók fenntartásának is vannak költségei, egy vállalkozást pedig akkor érdemes működtetni, ha haszon van rajta. „Általánosságban megfogalmazott bejelentés esetén az APEH jár el, konkrétan tényállás kapcsán pedig a Vám- és Pénzügyőrség is kezdeményezheti a vizsgálatot” – tette hozzá a parancsnokhelyettes.

Korábban az adóhatóság kezdeményezte a procedúrákat, nemrég azonban fordult a kocka: döntően gazdasági társaság indít eljárást gazdálkodó szervezet ellen. Ez a bírák dolgát nehezíti, hiszen az adóhivatal más törvényi tényállás alapján kéri a felszámolást, céges kezdeményezés esetén az ügyek viszont sokszor „elnehezülnek”. Így, a nagyszámú kezdeményezés miatt (Pest megyében egy-egy felszámolási bíróra átlagosan közel félezer folyamatban lévő ügy jut) nemigen tartható az érdemi döntésre előírt 60 napos törvényi határidő. Sokszor az adós elismeri tartozását, ilyenkor 30 nap haladékot kaphat arra, hogy kiegyenlítse a tartozását, de ennek rendszerint a cég nem tesz eleget, magyarán csak az eljárást késlelteti a kötelezően előírt 30 nap.

TARTALOM

Tartalom	5
Bevezetés	6
Köszönetnyilvánítás	7
1. fejezet - A felszámolás, mint intézmény és a korrupció	7
Érdekellentétek	7
A fizetésképtelenség ára	8
2. fejezet - A felszámolás szabályozása	11
A nemzetközi gyakorlat	11
A magyar csődtörvény és a korrupciós kockázat	12
Nemzetközi értékelés	25
3. fejezet - A felszámolás hazai gyakorlata	26
4. fejezet - Gazdasági következmények	33
5. fejezet - Praktikus és idealistább javaslatok	37
Rövidtávon realizálható módosítások	38
Hosszabb távú célok definiálása	42
Függelék	47
Felszámolás története Magyarországon	47
A csődtörvény jelentősebb módosításai	53
Mellékletek	54
Kutatás folyamata	54
Az interjúk menete	54
Külföldi (szerb, román, észt) felszámolási rendszerek megismeréséhez kiküldött kérdőív kérdései	55

BEVEZETÉS

A felszámolás még a legfejlettebb piacgazdaságokban is problémákkal terhes és komoly társadalmi veszteségekkel jár. Magyarországon azonban a helyzet - ebben nemzetközi vizsgálatok és az üzleti élet résztvevői is egyetértenek - katasztrofális. A hazai felszámolási szabályozás és gyakorlat döbbenetes károkat okoz: nemcsak, hogy 100 milliárdok és munkahelyek tízezrei vesznek el évente, de rettenetesek a másodlagos károk is: a hitelezés akadályozása, a becsületes vállalkozók elriasztása vagy tönkretévése, a szervezett bűnözés és a politikai korrupció finanszírozása felmérhetetlen teher.

A felszámolás körül kifejlődött óriási korrupció rákos sejtként mérgezi nemcsak hazánk kicsi, nyitott, törekeny gazdaságát, hanem kiforratlan jogállami kereteinket és instabil szociális egyensúlyunkat is. Ehhez képest meglepően kevés szó esik róla - a legtöbben rettenetes, de megváltoztathatatlan hungarikumnak tekintik, amolyan turáni átoknak.

De hogyan alakulhatott ki ez a helyzet? Konkrétan mik a korrupciós kockázat fő faktoraival és mik a következményeik? Minek kellene változnia ahhoz, hogy a roppant károkat legalább mérsékelni lehessen?

E tanulmány ezekre a kérdésekre próbál válaszolni. Érvelésünk szerint a hazai helyzet két faktor káros konstellációjának következménye.

(1) A felszámolás és csőd hazai szabályozása a négy kritikus értékelési dimenzió (egyértelműség, átláthatóság, ösztönzés és számonkérhetőség) egyikében sem felel meg a nemzetközi minimumelvárásoknak.

(2) Mindez egy sokkolóan laza, inkompetens és sok esetben korrump jogalkalmazási és üzleti gyakorlattal párosul, aminek eredményeképpen még a hiányos jogszabályok alkalmazása sem megfelelő.

Meggyőződésünk szerint ebből a helyzetből kétlépéses programmal lehet kitörni: bizonyos nyilvánvaló hiányosságok azonnali kezelése mellett szükséges egy mélyebb, részletesebb intézményi átalakítás is. Javasolt programunk végrehajtása nehéz és nem is gyors, mindazonáltal azonnali, mérhető eredményeket és jelentős hosszútávú gazdasági és társadalmi előnyöket hozhatna.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A tanulmányt a Nyílt Társadalom Intézet (Open Society Institute) támogatta.

Köszönetet szeretnénk mondani minden interjúalanyunknak, nemcsak a sok ránk szánt óráért, hanem mert folyamatos érdeklődésük a kutatás iránt segítette előbbre vinni a munkát. Köszönet a Transparency International szerb, román és észt irodájának, hogy saját elemzésükkel, kutatásukkal hozzájárultak ahhoz, hogy tanulmányunk kerekesebb és egész legyen.

Köszönjük dr. Csorba Hajnalkának, az Opten stratégiai igazgatójának, hogy az Opten által összegyűjtött adatokat felhasználhattuk.

Külön szeretnénk kiemelni dr. Csóke Andrea bírónő segítségét, akivel folytatott személyes beszélgetések segítettek minket a felszámolási eljárások mélyebb megismerésében.

Nagyon köszönjük azoknak a segítségét, akik névtelenek szerettek volna maradni. Reméljük, hogy ez a munka is segít abban, hogy ne kelljen a jövőben név nélkül nyilatkozniuk.

Köszönjük azoknak az oknyomozó újságíróknak, akik e tanulmányt kiegészítik saját kutatásaikkal, így minél több fórumra eljut az az üzenet, hogy ami jelenleg Magyarországon a felszámolási eljárások területén kialakult, az tarthatatlan, gazdaság és társadalomromboló.

Kutatásvezető:
dr. Dietz-Blaskó Judit

A felszámolás története Magyarországon című fejezetet készítette:
dr. Weiszenberger Mariann

Belső bírálat:
dr. Földes Ádám, a Transparency International Magyarország ügyvezető igazgatója

Külső bírálat:
dr. Németh Zsolt

Nyelvi lektor: Hugyecz Enikő Henriett

Tördelőszerkesztő:
Kondor Imréné

1. FEJEZET

A FELSZÁMOLÁS MINT INTÉZMÉNY ÉS A KORRUPCIÓ

Érdekellentétek

A felszámolás szükségszerű érdekellentétet teremt...

Végigsétálva az amsterdami királyi palotán magyar szemmel nagyon érdekes dolgokat láthatunk. A jelenlegi királyi palota 1648-ban épült városházának, Európa első számú kereskedelmi központja számára. Az új épületben külön termet kapott a kereskedelmi bíróság, a biztosítók irodája, valamint a fizetésképtelen vállalkozók és azok hitelezőinek egyeztető fóruma.

Ahogy a gazdaság és a kereskedelem fejlődött (itt jelent meg az első részvénytársaság is!), szükségszerűen megjelent a csőd és a felszámolás intézménye. Az akkori csődeljárás és felszámolás úgy működött, hogy a város kirendelt egy mediátort a „bukott” vállalkozó mellé, és a hitelezőkkel együtt közösen, a mediátor segítségével próbálták kidolgozni a hitelezők kifizetésének lehetőségeit. Abban az esetben, ha ez nem sikerült a város elkobozta a vállalkozás vagyonát, és abból elégítette ki a hitelezőket.¹

Miért alakult így ki? Szokatlan egy kívülálló, a vállalkozástól független személy belépése a rendszerbe. Sőt ez a kívülálló felhatalmazást kap olyan vagyonnal való rendelkezésre, amely nem az övé. Mégis ez a megoldás maradt fenn évszázadokon át a fizetésképtelen vállalkozások ügyleteinek kidolgozására és lezárására.

A felszámolás nem normális üzletmenet a gazdaságban. A működő piacgazdaságnak megvan a saját belső gazdasági harmóniája. A vállalkozások tulajdonosainak, a hitelezőknek és a társadalomnak van egy természetes érdekegyezése.

Amikor működik...

A tulajdonosok azon dolgoznak, hogy cégük a legtöbb profitot termelje, folyamatosan nőjön, ehhez a növekedéshez fejlesztésekre, beruházásokra van szükség, azaz hitelt kell felvenni. A tulajdonosnak érdeke, hogy megfelelő, olcsó hitelekhez jusson.

A vállalat hitelezőinek szintén az az érdeke, hogy a vállalat minél több profitot termeljen, hiszen akkor tudja visszafizetni a hitelt.

A tulajdonosok jól vannak ösztönözve, hiszen ők csak a hitel visszafizetése utáni profitot kapják meg, ezért a tulajdonos nem tud úgy profitot termelni, hogy a hitelező ne járjon jól.

A társadalomnak szintén az az érdeke, hogy a vállalkozás fejlődjön több munkahelyet teremtve, magasabb fizetéseket és minél több adót fizetve. Persze ebben a rendszerben is vannak csalások, visszaélések, de alapértelmezésben egy működő gazdaságban a szereplők elérik céljaikat: a tulajdonos, a hitelező, az adóbeszedő, a munkavállaló, mindenki boldog.

És amikor nem.

Sajnos abban a pillanatban, amikor a vállalat fizetésképtelenné válik, ez az egyensúly megbomlik.

¹ Az akkori város szemléletét mutatja, hogy a csőddel és felszámolással foglalkozó terem bejáratát a lezuhanó Ikarusz szobra díszíti, alatta a nyomor és a bukás összes jelképével (rothadó gyümölcsök, patkányok és üres pénzes láda).

...valamint azonnali gazdasági veszteséget, elértékeltelenedést.

A tulajdonosnak már nem érdeke, hogy profitot termeljen, hiszen a vállalat már nem tud annyi profitot termelni, hogy a hitelezőknek való törlesztés után a tulajdonosnak is maradjon, minden forint vagy minden dollár már a hitelezőé. Itt már nincs plusz. A tulajdonosnak már csak az az érdeke, hogy kimentse a legtöbb eszközt vállalkozásából.

A hitelező persze tudja, hogy ez a kockázat fennáll, ezért az alapvető érdeke, hogy minél hamarabb megkapja a saját részét, akár az eszközök gyors és nem optimális értékesítésével.

A fizetéseképtelenség ára

A társadalomnak az lenne az érdeke, hogy a vállalkozás megmaradjon, megtartva a munkahelyeket, fizesse továbbra is az adókat, működjön együtt beszállítóival.

Sajnos csőd esetén ez az érdek sérül. A fizetéseképtelenségi eljárásokat szabályozó törvények rendszerint eltörlik a hosszan tárgyalt szerződéseket. A szerződő fél, legyen az hitelező vagy szállító, nem kapja meg a szerződésben leírt ellenértéket.

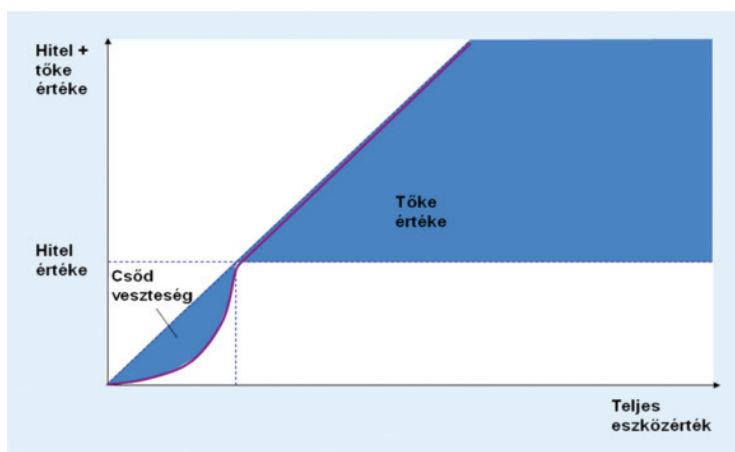
A fizetéseképtelenség kialakulása után a vállalat még nagyobb veszteségeket szenved el, ezt nevezi a gazdaság csődveszteségnek. Ez azonban már nemcsak a vállalat vesztesége, hanem az egész társadalom vesztesége is, hiszen megteremtett értékek semmisülnek meg. Az 1. ábrán látható a csődveszteség mértéke.

Az x koordinátatengelyen a vállalat eszközértékét mérjük, az y tengelyen a hitelek és a tőke mértékét. Normális üzletmenet esetén a vállalat eszközeinek az értéke megegyezik a hitelek és a tőke összértékével. Például van egy 100 milliónyi forintot érő ingatlan vagy gép, melyet a vállalat megfinanszírozott a saját tőkéjéből (60 millió forint) és kapott hitelekből (40 millió forint).

Abban a pillanatban, hogy a vállalat fizetéseképtelenné válik, azaz eltűnik a tőkéje, felborul ez az egyensúly. Megmaradt 40 milliónyi hitel, de a vállalat eszközeinek értéke már nem ér 40 milliót, hiszen a bizonytalanság felborította a meglévő egyensúlyt. A felemésztett tőkét látva a vállalkozás visszafogja tevékenységét, már nem működik olyan hatékonyan, mint előtte, a szállítók felmondják a szerződéseket.

Az eszközöket nem lehet az „értékükön” értékesíteni, hiszen a vállalat eszközei iránt a kereslet korlátozott: az eszköz felvásárlója tudja, hogy az értékesítés szükséges, így olcsón meg tudja szerezni az eszközöket. Legtöbb esetben az értékesítésre szánt időben nincs is kereslet az adott eszközökre.

Így a vállalat eszközeinek az értéke jóval a hitelérték alá csökken.

1. ábra.
A csődvesztés elméleti illusztrációja

A vállalat értéke csökken, megítélése romlik, amikor felmerül a fizetéképtelenség, mindehhez bizalomvesztés társul.

Egy egyszerű példán ismertetve a fent leírtakat:

1. Létezik egy sikeres, jól működő vállalat Hajdú-Bihar megyében. 1000 munkahely, egészséges profitot termel, évi 400 millió forintot. Hitelállománya 300 millió forint. Exportra is termel. Beszállítók függnek tőle a környéken.
2. A vezetőség egy bátor beruházásba vág, ami sajnos nem jön be. Nem tudja tovább fizetni a hitelt (100 millió forinton múlik).
3. A vállalkozás felszámolás alá kerül. A gépeket, az ingatlanokat árun alul tudják értékesíteni. Hiszen kinek kell a faluvégi raktárépület? A munkahelyek megszűnnek, a cég eltűnik, a beszállítóknak új felvásárlót kell keresni. Ebben a helyzetben mindenki veszít.

Mikor felbomlik a piacgazdaság természetes érdekszövetsége, piaci mechanizmusok útján a gazdaság nem tudja magától feloldani a kialakult helyzetet.

Beavatkozás szükséges a gazdaság inerciarendszerébe

Ez a beavatkozás a felszámolási eljárás.

A felszámolási eljárás kritikus intézménye a piacgazdaságnak. Ahogy a jelen világválság is megmutatta, a hitelpiacok, a csőd és a felszámolási eljárások szabályozása egymással szoros összefüggésben van. A piacgazdaságoknak szükségük van egy igazságos, kiszámítható, konzisztensen végrehajtott törvényre és e törvény által meghatározott eljárásokra, hogy a pénzügyi kudarc által keletkezett érdekellentétet kezelni tudja.

A megbomlott helyzet kezelésére be kell hozni egy független, harmadik személyt, aki meg tudja törni ezt az érdekellentétet. Bármilyen jogi szabályozást nézünk, ez a külső szereplő mindegyikben jelen van: fizetéképtelenségi képviselő, felszámoló, gondok, felügyelő, biztos, kurátor, menedzser, adminisztrátor. Bárhogy hívják, bárhogy nevezik ki, kulcsszerepe van az eljárásban. Biztosítja a felszámolási eljárás törvényességét, óvja a fizetéképtelen vállalkozás vagyonát és a vagyonának értékét, képviseli a hitelezők és a munkavállalók érdekeit. Levezényli az eljárást. Célja feloldani a fizetéképtelenség kapcsán kialakult érdekellentéteket

Hatalmat teremt a törvény

A harmadik személy megjelenésével viszont egy egészen különleges hatalmat hoz létre a rendszer. Ez a személy szinte korlátlanul rendelkezhet a vállalkozás vagyona fe-

Az érdekellentét szükségessé tesz egy harmadik személyt, ...

... aki viszont óriási hatalmat és ezáltal korrupciós kockázatot teremt.

lett, függetlenül a tulajdonostól, a hitelezőktől. Sehol máshol nem találkozunk ilyen rendszerrel. Pártokat, kormányokat legitim módszerekkel választunk meg. Vállalatok vezetőit tulajdonosok nevezik ki egy adott folyamaton keresztül. A felszámolási eljárásban a harmadik személy kiválasztása egy olyan kinevezés, amely független az érintettektől. Ez a személy pedig adott esetben dönt, értékkel, elfogad, szerződést köt. Nincs éles szemű részvényes, sem felügyelőbizottság, sem igazgatóság, aki kontrollálhatja tevékenységét.

Ez a felszámolási eljárás keretein belül kialakított független és korlátlan hatalom - ahogy minden hatalom - megteremti a korrupciós kockázatot.

2. FEJEZET

A FELSZÁMOLÁS SZABÁLYOZÁSA

A nemzetközi gyakorlat

A felszámolás tehát szükségszerűen jelentős korrupciós kockázattal jár. A szabályozás lényege ennek a korrupciós kockázatnak és ezáltal a csődvesztésnek a minimalizálása.

A modern demokráciáknak van eszköze a kialakult korrupciós kockázat csökkentésére. Létre kell hozni egy olyan jogszabályi környezetet, mely megfelel négy kritériumnak.

1. Egyértelműség:

Egyértelművé kell tenni a felszámolási eljárás céljait, meg kell határozni, hogy ki, mit és hogyan csinálhat az eljárás keretein belül. Nem alakulhat ki olyan helyzet, hogy a törvényt többféleképpen lehet értelmezni. Kiemelten fontos, hogy a felszámolási eljárás folyamán a szereplők jogait és kötelezettségeit a jogszabályok világosan, félreagyarázhatatlanul határozzák meg.

2. Transzparencia:

A korrupciós kockázat csökkentésének egyetlen hatékony eszköze van. Ez az átláthatóság. A hatalom által generált problémát, a korrupciót nem lehet a hatalom eszközével (büntetőjog) korlátozni. Itt a társadalom kontrollja a fő cél, mely csak akkor érhető el, ha a társadalomnak rálátása van a folyamatokra. Fontos, hogy a felszámolási eljárást szabályozó törvény biztosítsa a piaci szereplők számára a transzparenciát.

3. Számonkérhetőség és mérhetőség:

Minél inkább felelős ez a harmadik személy döntéseikért polgári jogilag és büntetőjogilag, annál inkább bízhat a társadalom abban, hogy a visszaélések nem követhetők el büntetlenül.

4. Ösztönzés:

Nagyon fontos, hogy a felszámolási eljárásban a döntéseket hozó személy a társadalom és a hitelezők érdekeinek megfelelően járjon el. Ehhez szükséges egy jól működő ösztönzőrendszer kialakítása.

A felszámolás fogalmának tisztázása

A magyar köznyelv, gazdasági szakzsargon és a jogi nyelv más szavakat használ a fizetéseképtelenséggel kapcsolatos jelenségek leírására.

Mi is a fizetéseképtelenség? Dr. Apáthy István fogalmazta meg, 1887-ben A magyar csődjog rendszere című könyvében:

„Az adós abba a helyzetbe, amelybe minden kötelezettségének eleget nem tehet, vagy azért jut, mert tartozásai tényleges vagyonát meghaladják, vagy azért, mert bizonyos időben minden hitelezőjét kielégíteni nem képes. Az adós ez állapotát csődnek nevezzük, melyet az első esetben vagyonhiány, az utóbbiban, pedig fizetési tehetetlenség von maga után.

Habár ez állapotnak kétségtelen jogi hatásai vannak, a szó tulajdonképpeni értelmében csődnek azt a jogi állapotot kell tekintünk, amelyben a kétségen kívül helyezett vagyonhiány, vagy fizetési tehetetlenség alapján az adós vagyona bírói határozattal folyamatba tett eljárás mellett és bizonyos szabályok szerint készpénzzé téve a hitelezők kielégítésére fordíttatik.”

Amikor dr. Apáthy István – ahogy a mai magyar köznyelv is –, egy vállalat fizetéseképtelenségéről beszél, csődről beszél. Ekkor a hétköznapi és a jogi szaknyelvben használt tartalma a szónak egybeesett. Ezzel összhangban állt a büntetőjogi szabályozás is, mely csődbüntettről beszélt.

A szocialista rendszerben ideológiailag nem volt elképzelhető a csőd, így amikor az 1980-as években a gazdasági változások kikényszerítették a fizetéseképtelenség esetére előírt eljárást, az 1986. évi 11. tvr. a felszámolási eljárás kifejezést használta.

Zavart jelent, hogy a csődeljárás teljesen más jelentést kapott az 1991. évi XLIX. törvény preambulumban, mely úgy fogalmazott, hogy: *„...a fizetéseképtelen gazdálkodó szervezeteknek csődeljárás útján történő újjászervezése, ha pedig ez nem lehetséges, felszámolás útján való megszüntetése.”*

A jelenleg hatályos törvény is ezeket a kifejezéseket használja:

A csődeljárás olyan eljárás, amelynek során az adós – a csődegyezés megkötése érdekében – fizetési haladékot kap, és a csődegyezés megkötésére tesz kísérletet.

A felszámolási eljárás olyan eljárás, amelynek célja, hogy a fizetéseképtelen adós jogutód nélküli megszüntetése során a hitelezők e törvényben meghatározott módon kielégítést nyerjenek.

A magyar csődtörvény és a korrupciós kockázat

A magyar piacgazdasági rendszernek egy igazságos, kiszámítható, konzisztensen végrehajtott jogszabályi környezetre és következetesen és egyértelműen végrehajtható eljárásokra van szüksége, hogy a pénzügyi kudarc által keletkezett érdekkellentétet kezelni tudja úgy, hogy a megjelenő korrupciós kockázat szintjét alacsonyan tartsa. Ilyen rendszer kialakítását segítheti a nemzetközi tapasztalatok felhasználása és a magyar jogszabály átvizsgálása a korrupciós kockázat szempontjából.

Egyértelműség

A parlament által megszavazott jogszabálytól, törvénytől minimum elvárás - még ha maga a törvény rossz is, - hogy tiszta legyen, hogy mit, mikor és hogyan kell elvégezni. A törvényben szereplő utalások legyenek pontosak, a paragrafusok félremagyarázhatatlanok. Az elvégzendő tevékenységek legyenek világosan megfogalmazva. A jogkövetkezmények illeszkedjenek a jogszabályi környezetbe, és azok leírása legyen félreérthetetlen és szabatos.

A normavilágosság követelménye a jogbiztonság egyik tartalmi eleme, ahogy az Alkotmánybíróság megfogalmazta a 11/1992. (III. 5.) határozatában: a jogszabályi rendelkezéseknek „értelmes és világos, a jogalkalmazás során felismerhető normatartalmat kell hordoznia”.

A magyar csődtörvény nagyon sok ponton megbukik az „egyértelműség” tesztjén.

Törvényt módosítások éllovasa

Az Opten Kft. jogi információt szolgáltató OPTISJUS rendszerében jelenleg 51 verziója szerepel a csődtörvénynek (1996-tól). A jogalkotási szemlélet változását mutatja ez a tény, hiszen 1993-ban a csődtörvény első módosításánál óriási problémát okozott a jogszabály-előkészítésnél, hogy a jogalkalmazók, hogyan fogják tudni megkülönböztetni a még folyamatban lévő 1986. évi 11. tvr. alapján folyó felszámolási ügyeket, az eredeti csődtörvény és a módosítást követően indult eljárásokat, hiszen így egyszerre már három eljárási szabályt kell majd fejben tartani. Ez az aggodalom később elmúlt.²

Felszámolóbiztos: „Szerintem 60–70-szer módosult, ez valami egészen brutális mennyiség, és ezeknek a módosításoknak egy jelentős része kifejezetten lobbierdekekből kiinduló módosítás volt, és hát már nem használható jogszabálynak. Ha egy törvénybe belepancsolunk itt, vagy belepancsolunk ott, akkor nincs meg az egységessége. (...) A mai napig a mi cégünknel vannak folyamatban olyan eljárások, amik kb. 5–6-féle törvényrendelet-halmaz alapján működnek, egyszerűen nonszensz... Most ebből adódóan egy olyan rendetlenség van ebben a jogszabályban, hogy az valami hihetetlen, ez az egyik legnagyobb probléma.”

Pénzt, energiát és munkaerőt emészt fel egy ilyen rendszer fenntartása. A korrupciós kockázatot is növeli az, hogy megnehezíti a törvény értelmezését olyan esetekben, amikor nyilvánvaló, hogy egy későbbi módosítást más koncepció határozott meg.³

Általában a törvényalkotás a későbbi törvényt módosítások során beépíti a jogszabályba a gyakorlat által adott válaszokat az esetleges joghézagok által felvetett kérdésekre. A magyar fizetésképtelenségi jogban inkább az a jellemző, hogy a jogalkotó nem fogadta el a gyakorlatnak a vitás kérdések megoldására adott válaszát, s az ezzel ellentétes szabályokat alkalmazta a törvény módosításai során.

² dr. Csöke Andrea (szerk.): *A csődtörvény magyarázata*, Complex kiadó, Budapest, 2009.

³ Dr. Juhász László: *A magyar fizetésképtelenségi jog kézikönyve*, Novotni Kiadó, Miskolc, 2010.

Bírósági „forum shopping” - hatáskör és illetékességi szabályok

Alapvető követelmény, hogy a törvény meghatározza a bíróság illetékességét. A csőd-törvény 6. §-a kizárólagos illetékességet állapít meg. Mégis nagyon sok problémát nem kezel az illetékességi szabály.

Egymást követő eljárások esetén eljárhatnak különböző bíróságok. Amennyiben az adott megyei/fővárosi bíróság a felszámolás elrendelése nélkül befejezi az eljárást, akkor az azután előterjesztett újabb kérelemre már egy új székhely szerinti megyei bíróság lesz illetékes, ha közben a vállalkozás áthelyezte székhelyét.

Azt sem tudja tisztázni, hogy az adós bejelentésének hiányában, hogyan szerezhethet tudomást a bíróság a korábban kezdeményezett eljárásokról a hivatalos közzététel előtt, mikor még csak a felszámolási eljárás előfázisa, a fizetéseképtelenség vizsgálata tart. Jelenleg nincs olyan nyilvántartási rendszer, amelyből ilyen eljárásokat meg lehetne ismerni. A hitelezők egyáltalán nem rendelkeznek információval a már beadott felszámolási kérelmekkel kapcsolatban.

Felszámolóbiztos: „Volt nekünk olyan ügyünk ahol ötször jelöltek ki minket ugyanarra a cégre, 5 különböző kérelemmel. Az adós mindig megfellebbezte, hogy ő nem fizetéseképtelen. Mit tesz Isten, átteszti a székhelyét egy másik megyébe egy hétfői napon, érdekes módon még aznap bejegyzik jogerősen a székhelyét, még aznap oda bekerül a felszámolási kérelem, még aznap kijelölik jogerősen azt a felszámolót, ekkor már nem fellebbez a cég. Nem érdekelte a Heves Megyei Bíróságot, hogy az előtte lévő 5 kérelem fent van az ítéletábrán és nem döntötték el, hogy jogos vagy nem jogos a fellebbezése. Szó nélkül kijelöltek egy másik felszámolót közben pedig a törvényben fehéren-feketén benne van, hogy a felszámoló kijelölésével szemben fellebbezésnek helye nincs.”

A csődeljárás és a felszámolási eljárás viszonya is tisztázatlan. Lehetséges olyan helyzet, amikor az adós nem tud a hitelező által megindított, előző székhely szerinti bíróság előtt folyó felszámolási eljárásról, és új székhely szerinti bírósághoz csődvédelem érdekében kérelmet nyújt be.

A sikertelen csődeljárás után automatikusan elrendeli a bíróság a felszámolási eljárást. Ebből a szempontból a csődeljárást és a felszámolási eljárást egységes eljárásnak kell kezelni, és a bírósági illetékességet nem kell külön vizsgálni. Ez azonban a törvényben nincsen megfogalmazva, így ha a fizetéseképtelen vállalkozás sikeresebbnek gondolja felszámolási eljárását egy másik bíróságnál, székhelyet változtat.

Az eljárás megindítása

A felszámolási eljárás három szakaszra bontható. Az első része - a fizetéseképtelenség vizsgálata - a kérelem benyújtásakor kezdődik. A második része a felszámolási eljárásnak maga a felszámolás. A harmadik rész a záróanyag benyújtásától kezdődik. Ez a szakasz a felszámolási eljárás befejező szakasza.

A felszámolási eljárás kezdő időpontjának meghatározása nem szerepel a törvényben. Fontos időpont, hiszen ettől a pillanattól a vagyonnal történő rendelkezés, a fizetéseképtelen vállalkozás képviselője és a vele szembeni igények érvényesítése speciális szabályok alapján történik.

A törvény szövege szerint a felszámolási eljárás az adós fizetéseképtelensége esetén folytatható le. Ez nagyon pontatlan. A felszámolási eljárás megindul az azt kezdeményező irat bírósághoz való beérkezésekor. Ezután kezdi vizsgálni a bíróság az adós fizetéseképtelenségét. Abban az esetben, ha nem állapítja meg a fizetéseképtelenséget a bíróság, a „felszámolási eljárást” megszünteti.

Vannak olyan esetek a törvényben, mikor a bíróság nem vizsgálja a fizetéseképtelenséget: mikor csődeljárás eredménytelensége esetén automatikusan megindul a felszámolási eljárás, vagy mikor a cégbíróság értesítése alapján indul az eljárás, vagy amikor a büntetőügyben eljáró bíróság értesítése alapján indul meg az eljárás.

A törvényt olvasva úgy tűnik, hogy a felsorolás taxatív. Sajnos ez nem igaz. A Cstv. nem sorolja fel az összes esetet, mikor elindulhat az eljárás. Például: az Európai Unió 1346/2000/EK rendelete alapján a főeljárás felszámolója által indított eljárás.

Ideiglenes vagyonfelügyelő kirendelése

A vagyon védelmére, a felszámolási eljárás első szakaszában, vagyis a fizetéseképtelenség megállapításáig és a felszámoló kinevezéséig, azaz a felszámolás megindításáig, kérhető ideiglenes vagyonfelügyelő kirendelése.

Az ideiglenes vagyonfelügyelő kirendelésének lehetőségéről rendelkező törvényi bekezdés is nyilvánvalóvá teszi, hogy a csődeljárás és a felszámolási eljárás közötti kapcsolat nem teljesen tisztázott a törvényben. A törvény 24/A. § (2) bekezdésének c) pontja leírja, hogy „ha a felszámolási eljárást közvetlenül csődeljárás előzte meg, és a bíróság hivatalból rendeli el a felszámolást, a csődeljárásban eljáró vagyonfelügyelőt jelöli ki ideiglenes vagyonfelügyelőnek”. Ez a rendelkezés azért furcsa, mert amennyiben hivatalból történik a felszámolás elrendelése, a bíróság azonnal intézkedik a felszámoló kijelöléséről, aki nem lesz azonos a csődeljárásban részt vevő vagyonfelügyelő személyéről.

Ez a kérdés azonban egy másik problémára hívja fel a figyelmet. A csődeljárás automatikus átfordulása felszámolási eljárássá, eljárásjogilag azt jelenti, hogy a bíróság a csődeljárást megszünteti, s amikor a végzés jogerőre emelkedik, akkor hivatalból rendelkezik a felszámolás elrendeléséről. Nincs azonban szabályozva, hogy egy napra essen a csődeljárást megszüntető végzés jogerőre emelkedésének megállapítása és a felszámolás elrendelése és annak közzététele. Visszaélésre alkalmas jogi helyzetet teremt, ha a két eljárás között eltelt idő nincs szabályozva.

Az ideiglenes vagyonfelügyelő tevékenysége és jogosítványa nincs részletesen kidolgozva a törvényben. Az ideiglenes vagyonfelügyelő tevékenységéről a bíróságot tájékoztathatja. A bíróság ebben a fázisban a gazdasági társaságról csak azt az információt ismeri, ami a kérelemben, illetve ami az ideiglenes vagyonfelügyelő birtokában van. Miért nem kötelessége az ideiglenes vagyonfelügyelőnek a tájékoztatás?

Bíró: „Ha a bíróság olyan információt kap, amelyben látja, hogy az adós éli fel az vagyonát, nem tud semmit csinálni. Felszámolás csak akkor indulhat meg, ha jogerőre emelkedett a végzés. Ha az adós vezetői súlyosan megsértik az együttműködési kötelezettségüket, szankcióként elrendelhető a felszámolás fizetéseképtelenségre tekintet nélkül, soron kívül. A szankciós jellegű felszámolás elrendelése a bíróság megítélésétől függ.”

Zavart kelt a törvény azon szakasza, melyben összemosza a különböző eljárásokat a törvény. Az „ideiglenes vagyonfelügyelő kirendelését a végzéssel (...) megszünteteti a bíróság, amennyiben az adós megfelelő biztosíték nyújtásával igazolja, hogy a hitelező követelésnek kielégítése nincs veszélyben, és nincs az adós ellen olyan másik felszámolási eljárás folyamatban, amelyben ideiglenes vagyonfelügyelő kirendelését kérték”. Felmerül a kérdés, hogy hány ideiglenes vagyonfelügyelő jelölhető ki? Két különböző hitelező két különböző igényét a bíróság nem vonhatja össze. Ha másik oldalról nézzük a kérdést érdekes probléma, hogy ideiglenes vagyonfelügyelő kirendelését elutasíthatja-e a bíróság arra való hivatkozással, hogy már ki van rendelve egy másik eljárásban a vagyonfelügyelő.

Fizetéseképtelenség megállapítása

A fizetéseképtelenség vizsgálata alatt a bíróság az adós kérelmére a tartozás kiegyenlítésére legfeljebb 30 napos határidőt engedélyezhet. Sajnos a csődtörvény nem rendelkezik arról, hogy mikortól kell a 30 napot számolni. A csődtörvény eljárási szabályaira a Polgári Perrendtartás (Pp.) a háttérjogszabály. Az itt olvasható szabályok szerint a 30 nap a végzés adóshoz történő kézbesítésétől kezdődik. Gyakorlatban sokszor a felszámolási eljárást megindító kérelem beérkezésétől számítják a határidőt. Itt nem mindig az adós és a hitelező számára, hogy mikor kell a kifizetésnek megtörténni.

Az adós bizonyítani tudja, hogy nem fizetéseképtelen, ha igazolni tudja, hogy a hitelező követelését még a hitelező fizetési felszólításának megérkezése előtt vitatta. Nincs azonban a törvényben meghatározva, hogy pontosan milyen dátumot ért ez alatt a törvény. Postára adás vagy a postai küldemény megérkezése. A gyakorlatnak kellett kialakítani a szabályokat.

Az adós sokszor hivatkozik arra, hogy tartozása a hitelező felé nem áll fenn, mert a követeléssel szemben beszámították a hitelező adós felé fennálló kötelezettségét. A bíróságnak állást kell foglalni a beszámítás kérdésében. Ez az állásfoglalás szükséges, de meghaladja a felszámolási eljárás kereteit. Ezekre az esetekre mindenképpen törvényi szabályozás lenne szükséges, hogy ne alakuljon ki a bíróságokon egymással ellentétes gyakorlat, így ösztönözve az adósokat a fent leírt forum shoppingra.

A felszámolás kezdete: a felszámoló kinevezése

Annak ellenére, hogy a jogi rendszerek nagyon különbözők, a felszámolási eljárások központi alakja majd' minden rendszerben egy felszámolási tisztségviselő, jogrendszertől függően más megnevezéssel: vagyongondok, adminisztrátor, felszámoló, felszámolási képviselő stb.

A felszámolási tisztségviselővel kapcsolatban több szervezet is megfogalmazott ajánlásokat, hiszen ő az a független, előítéletektől mentes résztvevője a felszámolási eljárásnak, akinek az érdekellentéteket ki kell egyensúlyoznia.

A felszámoló kiválasztása:

Cstv. 27/A. § (1) A bíróság elektronikus, véletlenszerű kiválasztás segítségével - a külön jogszabályban meghatározott eljárási szabályok szerint - haladéktalanul kijelöli a felszámolót. A kijelölésnél nem járhat el a felszámolási eljárást lefolytató bíró. Az eljáró felszámoló kijelölése átlátható módszertan szerint és olyan elvek alapján történhet, amelyek biztosítják az adós gazdálkodó szervezet sajátosságaihoz igazodó szakértelmet, az eljárás hatékony lefolytatásához szükséges kapacitásokat, a felszámoló arányos munkaterhelését, és - az eljárás költségeinek csökkentése érdekében - figyelembe veszik a felszámoló, valamint az adós gazdálkodó szervezet székhelyének, fióktelepeinek földrajzi elhelyezkedését is. A felszámoló kijelöléséről szóló végzés indokolásában és a 28. § szerinti közzétételben fel kell tüntetni, ha a bíróság nem az elektronikus kiválasztás által javasolt felszámolót jelöli ki, és meg kell jelölni az eltérés indokait is. Felszámolóként az a gazdálkodó szervezet jelölhető ki, amely szerepel a felszámoló névjegyzékében. A felszámolói névjegyzék 27/C. § (4) bekezdés szerinti adatai nyilvánosak.

A bekezdés szükségszerű ellentmondásokat tartalmaz:

- véletlenszerű,
- biztosítja az adós sajátosságaihoz igazodó szakértelmet,
- biztosítja, hogy a felszámoló kapacitása igazodik az eljárás hatékony lefolytatásához,
- biztosítja a felszámoló közti munkaterheléssel arányosságát,
- figyelembe veszi az adós és a felszámoló földrajzi elhelyezkedését.

A felszámoló kinevezése kiemelten neurálgikus pont: a szakértelmet és a teljesítményt nem jutalmazza, de ellene ösztönöz.

A törvény nem határozza meg, hogy milyen súlyokkal szerepelnek a különböző kritériumok a sorsoláskor. Az elektronikus kiválasztási rendszert leíró rendelet⁴ teljesen nyilvánvalóvá teszi, hogy semmilyen más kiválasztási szempontot nem vesz figyelembe, mint a földrajzi elhelyezkedés. Ez a rendelet semmilyen módon nincs összhangban a törvény rendelkezéseivel. Az egyértelműség elvét sérti az a tény, hogy a törvény által meghatározott rendszert figyelmen kívül hagyja a végrehajtást szabályozó rendelet.

Sajnos a törvény szövege azonban önmagában is hiányos. Nem határozza meg, hogy az elektronikus programot ki és milyen időközönként auditálja, milyen mutatók alapján. Nincs kialakítva a rendszer értékelése és felülvizsgálata.

A törvény e bekezdése problémás más szempontból is: a felszámoló kinevezésekor nem lehet tudni, hogy milyen mértékű felszámolói kapacitásra lesz szükség, hiszen nem ismert az adós vállalkozás komplikáltsága (hány hitelező, milyen szerződések stb.). Sok esetben az sem ismert, hogy mivel foglalkozik az adós, ekkor nehéz megállapítani, hogy milyen szakértelmi sajátosságokat kell a felszámolónak biztosítani.

Amennyiben a bíróság eltér a sorsolás eredményétől, nincs meghatározva, hogy milyen indokokat írhat végzésében. Megkérdőjelezheti-e tapasztalatai alapján az elektronikus eljárásban megfelelőnek ítélt felszámoló kapacitását, szakértelmét? Választhat a bíró a felszámoló vállalkozás mérete alapján?

Felszámolási gazdasági társaságban előírt végzettség

A felszámolási névjegyzékbe való felvétel egyik feltétele a szakirányú végzettség. A törvény két bekezdésben is rendelkezik a felszámoló gazdasági társaság milyen végzettségű szakembereket foglalkoztat.

A 27/C § (2) bekezdés g) pontja előírja, hogy két-két közgazdászt, jogi szakvizsgát tett jogászt és a Magyar Könyvvizsgálói Kamaránál bejegyzett könyvvizsgálót kell foglalkoztatni. A 27/C. § (1) bekezdése alapján igazolni kell azt is, hogy a felszámolói gazdasági társaság javára tevékenykedők között két olyan személy legyen, aki jogszabályban foglalt felszámolási és vagyonfelügyeleti szakirányú szakképzettséggel rendelkezik. Ezt a szakképzettséget 2002-ben írta elő egy rendelet, melyet 2006-ban hatályon kívül helyeztek⁵, így a vagyonfelügyeleti szakról jelenleg nincs rendelkezés.

A felszámoló jogi státusza

A csődtörvényben nincs meghatározása a felszámoló jogi státuszának. A felszámoló a bíróság kijelölő határozatával kap megbízást a felszámolás lefolytatására, megbízottként a felszámolás gondos és szakszerű ügyvitelére terjed ki a feladatköre. Ugyanakkor a felszámoló a gazdálkodó szervezet vagyonával kapcsolatos jognyilatkozatot tehet, így a gazdálkodó szervezet törvényes képviselője. Másrészt az eljárásban a hitelezők képviselője is, hiszen az eljárás célja a hitelezők követeléseinek legnagyobb arányú kielégítése.⁶

Felszámoló: „Ezzel szemben azt gondolják, hogy a felszámoló csodákat fog tenni, és adják a tippet, hogy mit kellene, meg mit nem kellene, de gyakorlatilag én nem mehetek az ügyvezető lakásába, mert a felszámoló nem hatóság.”

⁴ Az igazságügyi és rendészeti miniszter 36/2010. (V. 13.) IRM rendelete a felszámolók, a vagyonfelügyelők és az ideiglenes vagyonfelügyelők elektronikus kijelölésének szabályairól

⁵ 9/2002. (III. 22.) OM rendelet, 10/2006. (IX.25.) OKM rendelet

⁶ Dr. Juhász László: A magyar fizetésképtelenségi jog kézikönyve, Novotni Kiadó, Miskolc, 2010

A vezető tisztségviselő megmaradt jogosítványai

Az adós vállalat vagyona felett a felszámolás megindulásának időpontjától csak és kizárólag a felszámoló rendelkezhet. Az vállalatvezető tisztségviselőjének jogosultságairól a törvény nem rendelkezik. Az nyilvánvalóvá válik a törvény szavaiból, hogy a felszámoló nem kapja meg a vezető tisztségviselő összes kötelezettségét és jogosultságát, viszont nincs meghatározva, hogy ki gyakorolja ezeket a jogokat. A törvény leírja, hogy a felszámoló jogsértő intézkedése vagy mulasztása ellen a sérelmet szenvedett fél kifogással élhet. Az adós nevében a kifogást az adós szervezet tulajdonosi jogait gyakorló szerv képviselője nyújthatja be. Több kérdés is felmerül ennek kapcsán. Ki hívja össze a legfelsőbb szervet? Ki a tulajdonosi jogokat gyakorló szerv képviselője? A 2006. évi IV. törvény a gazdaságitársaságokról ilyen képviselőt nem határoz meg. Tehát léteznek ezek a gyakorlandó jogok, de a törvény nem teszi egyértelművé, hogy ki és hogyan gyakorolja ezeket.

Hitelezők

A fizetéseképtelenségi eljárások esetében a folyamat egyik kulcsa a hitelezők joggyakorlásának a módja. A felszámolási eljárás a hitelezők érdekét hivatott védeni. A hitelezők szerepéről a felszámolási eljárásokban nagyon sok elméleti tanulmány született. Az UNCITRAL Modell-törvény irányelvei felhívják a figyelmet, hogy egy nagyon érzékeny egyensúlyt kell kialakítani a hitelezők részvétele és a költségghatékony, gyors eljárás között.

A magyar rendszer nagyon sok jogot biztosít a hitelezőknek, a hitelezők csoportjának, a hitelezői választmánynak, illetve a hitelezők képviselőjének. Azonban a törvény által nyújtott lehetőséggel nem élnek a hitelezők, mert a szabályozás ellentmondásos, hiányos és nehézkes.

A felszámolási eljárás célja az, „hogy a fizetéseképtelen adós jogutód nélküli megszüntetése során a hitelezők e törvényben meghatározott módon kielégítést nyerjenek”, mégis a jelenlegi eljárási szabályokkal a hitelezők a legelégedetlenebbek.

A hitelezői választmány szerepköre nem megfelelően tisztázott. A teljes hitelezői kör, a hitelezői választmányt létrehozó (működtető) hitelezői kör és a hitelezői választmány jogosítványainak elkülönítése a törvény szövegében nem egyértelmű.

„Egy felszámolási szituációban az is előfordulhat, hogy több választmány alakul, amelyek saját működési szabályukat úgy alkotják meg, hogy bizonyos hitelezőket eleve kizárnak a részvételből. A törvény ugyanis nem mondja ki azt, hogy a hitelezői választmányt működtetők kötelesek minden olyan hitelezőt befogadni, aki/amely a választmány működtetésében részt kíván venni. Így előfordulhat, hogy az egyetlen választmány, amely az adott eljárásban végül működhet, csupán a hitelezők egy körülhatárolt körének érdekeit képviseli.

Probléma adódhat akkor is, amikor a választmány - a törvény erejénél fogva - megszűnik, tipikusan, ha az azt működtető hitelezők aránya a törvényben előírt arány alá csökken. Emiatt a felszámolóknak, vagyonfelügyelőknek különös figyelmet kell fordítani arra, hogy csak ténylegesen működő választmány éljen a választmányi jogokkal.”⁷

Új lehetőség a törvényben a hitelezői választmány helyett kinevezni a hitelezők képviselőjét. A törvény azonban nyitva hagyott sok kérdést a hitelezők képviselőjével kapcsolatban. Ki lehet a hitelezők képviselője? Hogyan viszonyulnak egymáshoz a hitelezői választmány jogai és a hitelezők képviselőjének a jogai? Nincs szabályozva a hitelezői képviselő megválasztása, esetleg leváltása. Mi történik, ha hitelezői képviselőt választottak a hitelezők, és később választmányt akarnak alapítani? Úgy tűnik, mintha a hitelezői képviselő egy kósza ötletként került volna be a törvénybe, de részletes kidolgozása ennek a képviselőnek már nem történt meg, sőt újabb kérdéseket vet fel.

⁷ dr. Juhász László, bírői kerekasztal-beszélgetés, FOE Szakmai Napok, Balatonkenese, 2009. szeptember 5.

Az egyezségkötés a felszámolási eljárás során

A gazdasági racionalitás azt diktálja, hogy a fizetésektelen helyzetbe jutott vállalkozást, reorganizálják amennyiben lehetséges, és folytassa működését. Így a csódtörvény biztosítja az egyezségkötés lehetőségét a már megindított felszámolási eljárás alatt is, arra az esetre, ha az utolsó pillanatban a vállalkozás és hitelezői olyan megállapodásra tudnak jutni, mely a vállalkozás továbbműködését eredményezi.

A törvény szövege azonban gyakorlati problémákat vetett fel ezen a téren is. Nem határozza meg egyértelműen, hogy az elkésztett bejelentkező hitelezők részt vehetnek-e az egyezség megkötésében vagy sem. A törvény az egyezségkötés esetében nem tesz különbséget a határidőben bejelentkezett hitelezők és a határidőn túl bejelentkezett hitelezők között, és épp ezzel okoz problémát. Az egyezségkötésre jogosult hitelezők leírásakor a törvény csak a kategóriákról szól, ez viszont visszas helyzetet okozhat, hiszen a határidőn túl bejelentkezett hitelezők csak akkor juthatnak kielégítéshez, ha a határidőn belül bejelentkezett hitelezők teljes kielégítést kapnak, s amennyiben az egyezség során nem jutnak kielégítéshez, így előfordulhat, hogy az egyezséget akár egy határidőn túl bejelentkezett hitelező meggátolja, hiszen követeléseinek kielégítése nem garantált. Az egyezség megkötéséhez való hozzájárulását esetleges ellenszolgáltatáshoz kötheti.

Átláthatóság

Ahhoz, hogy a korrupciós kockázatok csökkenjenek, nem elég, ha egy törvény egyértelmű és megfelel a normavilágosság szempontjainak. Alapvető kritérium az is, hogy a törvény megteremtse az átláthatóságot. Az átláthatóság nemcsak jogi kritérium kell, hogy legyen, hanem gazdasági is, hiszen a vállalkozások felszámolásakor a gazdasági racionalitást kell szem előtt tartani. A felszámoló felelős a felszámolási eljárás hatékony lefolytatásáért, így az eljárási lépések és a felszámoló tevékenységének transzparenciáját a törvénynek kell biztosítania.

Amikor egy jogszabály paragrafusai nem segítik elő a transzparens eljárást, az a gazdaságban is károkat okoz.

A felszámoló gazdasági vállalkozás

A magyar jogszabályi keretek alapján felszámoló kizárólag gazdasági társaság lehet. Magyarországi székhelyű korlátolt felelősségű társaság, vagy kizárólag névre szóló részvényekkel rendelkező részvénytársaság, illetve az EGT államaiban székhellyel rendelkező, felszámolási tevékenységre jogosult vállalkozás magyarországi fióktelepe.

A felszámoló jogait és kötelezettségeit a felszámolóbiztos gyakorolja, aki a felszámoló gazdasági szervezettel munkaviszonyban, tagsági viszonyban vagy megbízási viszonyban áll.

Ez a megoldás több problémát is felvet a felszámolási eljárások kapcsán. A felszámoló gazdasági társaság tulajdonosa eladhatja vállalkozását, elbocsáthatja az adott eljárásban dolgozó felszámolóbiztoszt.

Tulajdonosváltás esetén nincs szabályozott menete a folyamatban lévő felszámolások átadásának, átvételének; az iratok rendelkezésre bocsátásának; és a bankszámlák feletti rendelkezés átadásának.

A törvény semmilyen transzparenciát nem biztosít sem a tulajdonos sem a felszámoló felől.

Új felszámolóbiztos kinevezése esetén sincs szabályozva az ügyek átadása, átvétele. Nincs szabályozva a felszámolóbiztos lemondása, esetleges halála esetén az ügyek folyamatos továbbvitelének szabálya.

A jelen rendszer az összetett tulajdonosi struktúrákkal átláthatatlan. Nincs a felszámolási eljárásnak egy szakértő, felelős személye.

Ahogy többször említettük, a felszámolási eljárás egy szükséges rossz a gazdaságban. A felmerülő érdekellentétek tompítását egy megbízható, etikailag feddhetetlen szakemberre kell bízni. Ez a jelen rendszerben nem biztosítható minden esetben. A felszámoló kiválasztásával még nem történik meg a felszámolóbiztos kiválasztása. A felszámolóbiztos jogai és kötelezettségei nincsenek a törvényben meghatározva. Ő megbízójának, munkáltatójának felel, nem az adósnak. Így újabb érdekellentét kerül be a rendszerbe. Távozása az eljárásból szabályozatlan, nyitott kérdéseket hagy maga után.

Azzal, hogy a felszámolást gazdasági társaságok végzik, a rendszer feleslegesen, újabb érdekellentéteket, kibogozhatatlan tulajdonosi struktúrákat és ellentmondó motivációkat ad a felszámolás egyébként is nehézkes rendszeréhez.

Könnyen kijátszható összeférhetetlenség az értékesítésnél

A vagyon értékesítésénél a törvény szövege megpróbálja kizárni a „bennfentes kereskedelmet”, mely ebben az esetben azt jelenti, hogy az adós vállalkozás vagyoni helyzetéről jól informált személyek és azok hozzátartozói ne tudják kihasználni információjukat olcsó vagyonszerzésre. Sajnos itt újra megjelenik az a kérdés, hogy nagyon nehéz gazdasági társaságok tulajdonosi viszonyai között tisztán látni, hiszen a felszámoló gazdasági társaság tulajdonosának másik gazdasági társasága minden további nélkül vásárolhat az értékesítésnél.

A közbenső mérleg

A közbenső mérleg az egyik legfontosabb eszköze a felszámolásnak. Lehetővé teszi, hogy akkor is ki lehessen fizetni a hitelezőknek követelésük részét vagy egészét, ha az eljárás befejezése akadályozott, továbbá a közbenső mérlegnek az évente kötelező elkészítése információt nyújt a hitelezők számára az adott évben történt gazdasági eseményekről.

A számviteli folytonosság elve alapján a közbenső mérlegek biztosítják a tiszta képet a vagyonállomány alakulásáról. A közbenső mérleg biztosítja a felszámoló tevékenységének transzparenciáját.

Sajnos a számviteli törvény⁸ és a felszámolás számviteli feladatairól szóló kormányrendelet⁹ eltérő felosztást ír elő a mérleg elkészítésére vonatkozóan. A forrásoldalon teljesen más felosztást tartalmaz a két jogszabály. A bíróságok és a hitelezők számára, így nehézkessé válhat a teljesen különböző mérlegek értelmezése.

Amennyiben a bíróság jóváhagyja a közbenső mérleget, az alapján a felszámoló kifizetéseket teljesíthet mind a hitelezőknek, mind saját magának, a végzésben megállapított díjat. A törvény kimondja, hogy a jóváhagyó végzés elleni fellebbezésnek nincs halasztó hatálya. Átláthatatlan helyzetet teremthetnek azok a kifizetések, melyeket a felszámoló azon közbenső mérleg alapján fizetett ki, melynek jóváhagyó végzését a másodfokú bíróság hatályon kívül helyezte. A kifizetett összegeket visszafizettetni nem lehet a hitelezőkkel.

Átláthatatlan az a helyzet is, hogy mi alapján és hogyan készül az a közbenső mérleg, melyeknek az előzményét (vagyis nyitómérlegét) jóváhagyó végzés még nem emelkedett jogerőre.

Nagyon fontos lenne ezeket a kérdéseket szabályozni, hiszen a közbenső mérleg az egyik kulcsfontosságú része a felszámolásnak és a vagyon felügyeletének.

A felszámolóra vonatkozó kizárási okok

A törvény taxatíve felsorolja a felszámoló gazdasági társaságokra vonatkozó kizárási okokat. A felszámoló tevékenységet folytató gazdasági társaság nem nevezhető ki felszámolónak, ha többségi befolyással rendelkezik az adós szervezetben vagy összeférhetetlen tevékenységet folytató szervezetben. A többségi befolyás több, mint 50%-os tulajdoni hányadot jelent. A törvény nem tér ki azokra az esetekre, mikor egy gazdasági társaságot már ennél kisebb tulajdoni hányaddal is befolyásolni lehet. Ezekben az esetekben visszaélések történhetnek. Hiszen sok esetben a törvény paragrafusainak megfelel a felszámoló gazdasági társaság, de a törvény szellemiségének nem.

A másik megkérdőjelezhető szabályozás ugyanebben a témakörben az összeférhetetlen tevékenységek felsorolása: ingatlanközvetítő tevékenység, kölcsöntevékenység és faktoringtevékenység. Érdekes, hogy csak ezeket a tevékenységeket nyilvánítja összeférhetetlennek a törvény, hiszen nagyon sok egyéb olyan feladata van a felszámolónak, melyeket az adós költségén kell elvégeznie, de a felszámoló gazdasági társaság választja ki, és szerződik a feladatot elvégző vállalkozással (pl. irattározás, iratkezelés, vagyonörzés). A nem teljes felsorolása a ténylegesen összeférhetetlen tevékenységeknek széleskörű visszaélési lehetőségeket teremt meg.

A felszámolóbiztosra vonatkozó kizárási okok

A törvény a felszámolóbiztosra vonatkozó kizárási okokat is taxatíve sorolja fel. Sajnos itt sincs minden esetben megteremtve a transzparencia, hiszen nagyon nehezen lehet ellenőrizni a felszámolóbiztos hozzátartozóit, s így bár a törvény kizárja, hogy olyan személy végezze a felszámolóbiztos tevékenységet, aki az adós tulajdonosának vagy hitelezőjének közeli hozzátartozója, ténylegesen ennek ellenőrzése nehézkes.

Számonkérhetőség

A felszámoló és a felszámolóbiztos szabályozásának hiányosságai

Nincs lehetőség a felszámoló/felszámolóbiztos kinevezésének felülvizsgálatára az eljárás különböző szakaszaiban. A jogszabály nem határoz meg olyan megalapozott, objektív okokat, mely alapján az eljárásban érintettek kezdeményezhetnék a kinevezés felülvizsgálatát. Jogszabályi előírás lenne szükséges a felülvizsgálat okainak, folyamatának és esetleges leváltást eredményező felülvizsgálat esetén az új felszámoló/felszámolóbiztos kinevezésének eljárási szabályainak meghatározására.

A felszámoló vállalkozások, illetve felszámolóbiztos tevékenységének auditálásának szabályai nincsenek kidolgozva (évenként, eljárásonként?). Hiányzik a számonkérhetőség alapvető eleme.

Nincsenek szigorú szabályok és számonkérési rendszer a felszámolóbiztos jogszabály-sértő tevékenysége esetére.

8 2000. évi C. törvény a számvitelről

9 225/2000 (XII. 19.) Kormányrendelet a felszámolás számviteli feladatairól

A felszámolók kifejezetten a megtérülés ellen vannak ösztönözve, és teljesítményükért még csak nem is számonkérhetők.

Vezető tisztségviselők

A vezető tisztségviselők felszámolási eljárás alatt lévő jogai és kötelezettségei nincsenek a törvényben meghatározva. Mely jogai maradnak meg a vezető tisztségviselőnek, hiszen a felszámoló csak a vagyonnal kapcsolatos döntéshozatalban az adós képviselője. Könnyítené a számonkérhetőséget az eljárás folyamatában, ha részletesebben szabályozhatnánk a vezető tisztségviselők jogait és kötelezettségeit a felszámolási eljárás folyamán.

A felszámolási eljárás előtti tevékenységével kapcsolatban is nehezen számonkérhető a vezető tisztségviselő. A jogszabály megteremti az alapot arra, hogy a vezető tisztségviselő számonkérhető legyen, ha a „fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztét követően nem a hitelezők érdekeinek elsődlegessége alapján látták el ügyvezetési feladataikat”.

Maga a számonkérés azért nehézkes ebben a helyzetben, mert nincs meghatározva, hogy mit értünk „fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet alatt”.

Sajnos a magyar piacgazdasági viszonyokban, mikor annyira elterjedt a késedelmes fizetés a legtöbb vállalkozás mindíg fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzetben van.

Ugyanaz a paragrafus, amely megteremti a vezető tisztségviselő számonkérhetőségét, megállapítja a kimentési okokat is. Sajnos a paragrafus ezen pontja nem értelmezhető egyértelműen, így teljesen a bíróság megítélésétől függ: „az adott helyzetben a vezető tisztségviselő a tőle elvárható valamennyi intézkedést megtette-e a hitelezői veszteségek elkerülése, csökkentése érdekében.”

Ösztönzés

A felszámolási eljárás kapcsán nagyon fontos feltétel, hogy a felszámolást végzők arra legyenek ösztönözve, hogy az eljárást minél nagyobb megtérüléssel, minél gyorsabban végezzék el. Ez lefordítva azt jelenti, hogy a felszámolási törvényben a felszámoló számára, akik az adós képviselőként járnak el, olyan ösztönzési rendszert kell kialakítani, mely a törvény és a gazdasági hatékonyság céljainak elérésére ösztönzi a felszámolásvégzőt. Ez a jelen esetben nem így van.

Felszámolói díj és felszámolási költség

A felszámolást, mint minden munkát, kizárólag ellenérték fejében érdemes elvégezni. Ez az ellenérték mindenképpen összhangban kell, hogy álljon az elvégzett munka és a befektetett erőforrások értékével, legyen az befektetett szakértelem vagy egyszerűen felmerülő költség. Sajnos a törvénnyel jelenleg ezen a téren nagyon sok probléma van. A törvény két nagy kifizetési kört szabályoz, mely érinti a felszámoló számára kifizetett összeget.

A két fontos kifizetési jogcím: a felszámolási költség és a felszámolói díj.

A felszámolói díj mértéke az elmúlt évtizedek kifizetéseit nézve meg sem próbál arányos lenni az elvégzett munkával és a felhasznált apparátussal: 1992-1997-ig a felszámoló feladatai lényegesen nem változtak, így egyszerű összehasonlítani a felszámoló által foglalkoztatott szakemberek számát és a díj alakulását.

- 1992-től 3 fő alkalmazott (jogászok vagy közgazdászok) előírása mellett a díj: 2%, minimum 250 000 forint.
- 1993-tól 3 fő alkalmazott előírása (jogász, közgazdász, könyvvizsgáló) mellett a díj: 5%, nincs minimum előírás.
- 1997-ben 6 fő foglalkoztatása az előírt, míg a díj mértéke: 5%, minimum 100 000 forint.

Később a törvény a felszámoló elvégzendő feladatainak körét növelte, mégsem változott a díjelőírás tétele. Ma a díj mértéke 5%, és minimum 300 000 forint.

Ez a díj a legtöbb esetben nagyon kevés. Ha az adós vállalat rendelkezik 100 000 000 azaz százmillió forint vagyonnal, akkor a felszámoló társaság díjként 4 000 000 forintot, azaz négy millió forintot kap. Ha azt tekintjük, hogy ez a felszámolás az átlagnál gyorsabban lezárul, mondjuk két év alatt¹⁰, akkor az azt jelenti, hogy havonta a felszámoló 167 000 forintot kap.

Ez az összeg nem sok. Nem csoda hát, hogy minden felszámoló vár a „nagy adós vállalkozás felszámolására”, hiszen az átlagos felszámolandó adós cégekből nem lehet a vállalkozást fenntartani.

A felszámolói költségek és díjak esetében a legfontosabb kérdés, hogy a felszámolói díjért, milyen feladatokat kell ellátnia a felszámolónak, és melyek azok a feladatok, melyeket külön felszámolási költségként elszámolhat a felszámoló.

A törvény paragrafusai nem adnak kimerítő válaszokat erre a kérdésre, így a törvény által kialakított, jelenlegi ösztönzési rendszer lényegében így foglalható össze:

Minden olyan tevékenységet érdemes megcsinálni, melyet felszámolási költségként el lehet számolni, legyen az indokolt vagy sem, legyen az arányos értékű az elvégzett feladattal vagy sem. Olyan tevékenységet, mely indokolt lenne, de melynek ellenértékét esetlegesen a felszámolói díj terhére kellene elvégeztetni, nem is érdemes, hiszen a felszámoló a saját, biztos profitját csökkenti egy esetlegesen megtérülő ráfordítással.

PÉLDA:

Gyakorlatban sokszor előforduló kérdés az adós vállalatnál a könyvelés ellenértékének besorolása: alapszabály, hogy a felszámoló elsősorban az adós munkaszervezetével végzi feladatát. Tehát, ha van az adós munkavállaló könyvelőcsapata, akkor ők végzik a könyvelést, és megkapják érte munkabérüket, mely felszámolási költség, tehát nem csökkenti a felszámoló által megkapott díj mértékét. Ha azonban nincs az adós vállalatnak könyvelőcsapata, akkor a felszámoló saját csapata végzi el a könyvelési tevékenységet. Ekkor azonban a felszámoló gazdálkodó szervezet fizeti a csapat munkájának ellenértékét, amit a felszámoló bevételeiből, azaz a felszámolói díjból fedez.

Levonható a következtetés, hogy a törvény a felszámoló számára semmilyen más ösztönzőrendszert nem tartalmaz, kizárólag azt, hogy mindent megtegyen annak érdekében, hogy megkapjon egy vagyonosabb adós gazdasági társaságot felszámolásra, hiszen abból évekig fenntartja saját szervezetét, és tudja végezni feladatát. Ez mindenképpen a törvény kijátszására ösztönzi a felszámoló vállalatokat.

A törvény által meghatározott célok elérése érdekében ösztönzési rendszer jelenleg nincs.

¹⁰ A példát Juhász László ismertette többször idézett könyvében (*A magyar fizetésképtelenségi jog kézikönyve*, Novotni Kiadó, Miskolc, 2010).

A felszámolók kiválasztása

A törvényt kiegészítő kormányrendelet a felszámolók elektronikus sorsolásának alapját a földrajzi elhelyezkedésben határozta meg. A felszámolók úgy növelhetik kinevezési esélyeiket, hogy minél több ítélőtábla illetékességi területén létesítenek székhelyet. Tehát fenn kell tartani irodát, a szükséges szakértőkkel szerződést kell kötni, legyen az munkavállalási vagy egyéb típusú szerződés. A felszámoló gazdasági társaságoknak tehát nagyon nagy rezsiköltségeik vannak. Ebből viszont az következik, hogy költségcsökkentési okokból nem biztos, hogy a legjobb szakértelemmel rendelkezőket fogják szerződtetni. Sok, olcsó munkaerő kell a rendszer fenntartásához, mely csökkenti az átlagos szakértelem-színvonalat a felszámolási eljárások rendszerében.

Mert ha nagyon lecsupaszítjuk a felszámolók jelenlegi ösztönzési rendszerét, akkor az alábbi láthatjuk:

A teljesítménytől és a szakértelemtől nem függ a kiválasztás.

Egy nagy adós felszámolása évekre gazdasági biztonságot nyújt a felszámolónak.

Átlagos esetekben a felszámolási díj nem növelhető gyors és szakszerű munkával.

Nem lehet azt a szempontot sem figyelmen kívül hagyni, hogy a visszaélésekkel akár a felszámolói díjak több tízszeresét is meg lehet szerezni.

Az jelen ösztönzési rendszer az alábbiakat támogatja:

Olcsó emberek foglalkoztatása drágább, jobb szakértők helyett

Érdemes korrump üzleti ajánlatokkal befolyásolni a kijelöléseket nagyobb adós társaság felszámolása esetén.

Érdemes korrump ajánlatokat elfogadni hitelezőktől, adós szervezetek tulajdonosaitól, tisztviselőitől.

A végrehajtói kézbesítés költségeinek megelőlegezése

Újdonsággként került a csődtörvénybe 2009-ben, hogy végrehajtói kézbesítés útján is eljuttathatja a felszámoló a vezető tisztviselőnek az iratokat, így ebben az esetben a vezető tisztviselő nem hivatkozhat arra, hogy nem tudott az eljárás megindulásáról, így megteremtődött annak lehetősége, hogy büntető eljárások induljanak a vezető tisztviselővel szemben. Most már nem mondhatja a vezető tisztviselő, hogy nem tudott az eljárás megindulásáról, mert nem vette át a neki címzett ajánlott vagy tértivevényes levelet.

A végrehajtói kézbesítés költségének viseléséről nem rendelkezik a törvény, s mivel rendszerint az olyan esetben szükséges, mikor gond van az iratok átadásával, például nincs megtalálható vezető tisztviselő, így feltételezhető, hogy az adós vállalkozás vagyonát sem adták át az eljáró felszámolónak. A felszámolónak így meg kell előlegezni egy költséget, melynek megtérülésére csak abban az esetben van lehetőség, ha az adós tisztviselőit felelősségre vonják, de későbbi eljárásban nem bizonyítható, hogy tudomásuk volt az eljárásról, hacsak nem használták a végrehajtói kézbesítés eszközét. Ördögi kör alakul ki, hiszen a felszámoló megint csak nincs ösztönözve, hogy ezeket a költségeket megelőlegezze, így rendszerint nem is teszi, és a későbbi felelősségre vonhatóság alapját nem teremti meg.

Betarthatatlan határidők

A jelen törvényben nagyon sok eljárási határidő betarthatatlan. Például a törvény előírja a bíróság számára, hogy a fizetéseképtelenséget megállapító végzést a kérelem benyújtásától való 60 napon belül kell meghozni. Ez a csődtörvényben és a polgári perrendtartásban meghatározott határidőkkel együtt lehetetlen, ha figyelembe vesszük a hiánypótlás szabályait, a kézbesítési problémákat, a fizetési haladéokra meg-

állapított 30 napot. A bíróságok is tudják, hogy betarthatatlan, a felszámolók is tudják, hogy betarthatatlan, így számonkérni sem lehet.

A gazdasági életben nagyon fontos a kiszámítható időkeret. Amikor a határidők betarthatatlanok, vagy értelmezhetetlen a határidő betartásának fontossága, nincs ösztönzés a gyors eljárásra. Ebből az következik, hogy ha hiányzik a gyors eljárásra bármilyen ösztönzés, akkor az eljárások elhúzódnak. Az elhúzódo eljárások, mint egy holt súly nehezednek a gazdaságra, bizonytalanságot teremtve. Hosszú eljárások alatt több idő van az adós vállalkozás szervezetével visszaélni, számláját használni.

A vezető tisztségviselők és tulajdonosok felelőssége

A vezető tisztségviselővel szembeni fellépés nehézkes és nincs tisztán szabályozva. Jóhiszeműség esetén probléma, hogy a jelenlegi rendszerben, mikor a vezető tisztségviselő először érzékeli, hogy fizetésképtelenségi probléma merülhet fel, nincs felhatalmazva arra, hogy saját nevében kezdeményezzen felszámolási eljárást, viszont később a törvény felelősségre vonja, hogy nem a hitelezők érdekében járt el. Amennyiben a vezető tisztségviselő összehívja a legfőbb szervet és tájékoztatja a helyzetről, de a legfőbb szerv nem tesz lépéseket, a tulajdonos(ok) nem kerül(nek) felelősségre vonásra.

A vezető tisztségviselővel szembeni fellépés alapesetben kétlépcsős és bonyolult. Első lépésben egy megállapítási keresetet kell benyújtani a bíróságnak, mely megállapítja, hogy felelős-e a vezető tisztségviselő. Második lépésben, a felszámolási eljárás után (!) marasztalásra irányuló keresetet kell benyújtani, mellyel kifejezésre jut a vezető tisztségviselő felelőssége a ki nem elégített követelésekre tekintettel, melyek kielégíthetők lettek volna, ha a vezető betartja az előírásokat. Ez az alapeset nagyon nehézkes, így 2009-ben lehetőség nyílt adott esetekben közvetlenül marasztalási pert indítani, de ennek szabályai homályosak, nem illeszkednek be a fent leírt kétlépcsős rendszerbe, így a szabály következtelen.

A vezető tisztségviselőket felelősségre vonni az eljárás keretében tehát eljárásjogilag is nehézkes, hosszadalmas. Mire a perek véget érnek, a vezető tisztségviselő sem rendelkezik vagyonnal, így a perek költségei sem térülnek meg. Ennek a problémának a kiszűrésére megjelent a törvényben a biztosíték nyújtására kötelezés, melynek célja, hogy a marasztaló bírósági döntés alapján, a már ekkor fedezetet teremtsenek hitelezői igények kielégítésére. Ebből is látszik, hogy ez a kérdés a törvényben toldozott-foltozott, de egységes működő eljárási rend nem alakult ki a vezető tisztségviselők számonkérésére.

Nemzetközi értékelés

Sajnos nemcsak az analitikus elemzés és a gyakorlati tapasztalat mutatja a hazai szabályozás minőségét, hanem a nemzetközi értékelések is rendkívül kritikusak.

Az EBRD egyik nagy értékelő¹¹ projektje 2009-ben a csőd és felszámolási eljárásokkal kapcsolatos jogszabályi kereteket vizsgálta a nemzetközileg elfogadott standardok alapján.

Nemzetközi szinten három nagy szervezett foglalkozott a felszámolási eljárások szabályozásával.¹² A Világbank 2005-ben frissítette 2001-ben kiadott munkáját, melynek címe „Elvek és iránymutatások hatékony fizetéseképtelenségi rendszerek kidolgozásához”. Az UNCITRAL¹³ a fizetéseképtelenségi eljárások törvényalkotását elősegítő törvényhozási útmutatót állított össze. Az EBRD a felszámolási tisztségviselőkre fogalmazott meg alapelveket.

E három nagyszabású nemzetközi munka alapján 2009-ben az EBRD értékelte az országok fizetéseképtelenséggel kapcsolatos jogszabályait és azok gyakorlatát. Eredményét százalékos értékeléssel zárta.

- 90%++ - nagyon magas megfelelés a nemzetközi irányelveknek
- 80%-89% - magas megfelelés
- 70%-79% - közepes megfelelés
- 60%-69% - alacsony megfelelés
- 60% alatt - nagyon alacsony megfelelés

Magyarország csődtörvénye 72%-ban felelt meg a nemzetközi alapelveknek és iránymutatásoknak: Magyarország fizetéseképtelenségi eljárásai: „közepesen megfelelt” értékelést kaptak. Ennek ellenére jelentős hiányosságokat talált a hitelezői információmegosztás és a független reorganizációs elemek területén. A legnagyobb problémát az EBRD a reorganizációban látta - a vállalkozásoknak kevesebb, mint 1%-a működik tovább egy fizetéseképtelenségi helyzet után, de sajnos a felszámolóra és a felszámolóbiztosra vonatkozó szabályaink csak 47%-ban feleltek meg ezeknek az elveknek. Ez „nagyon alacsony megfelelés”. A felszámolóra vonatkozóan ennél rosszabb értékelést nagyon kevés ország kapott: pl. Grúzia 27%, Mongólia 33%, Türkmenisztán 9%.

A Világbank „Doing Business” vizsgálata megjegyzi, hogy a felszámolás sokkal költségesebb és sokkal alacsonyabb megtérülésű, mint más OECD országokban.

A hazánkat vizsgáló nemzetközi szervezetek is tisztán látják a felszámolás gyengeségeit és a kiemelt korrupciós kockázatokat.

¹¹ EBRD Insolvency Law Assessment Project, 2009.

¹² World Bank's Principles and Guidelines for Effective Insolvency and Creditor Rights Systems, UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law, és EBRD Insolvency Office Holder Principles

¹³ Az ENSZ Nemzetközi Kereskedelmi joggal foglalkozó szervezete

3. FEJEZET

A FELSZÁMOLÁS HAZAI GYAKORLATA

Bármilyen hiányos is a hazai jogszabályi környezet, sajnos nem ez az egyetlen, még csak nem is a legnagyobb probléma. Sokkal tragikusabb a magyar jogalkalmazási és üzleti gyakorlat mely a tényleges károkat okozza.

1. A jogalkalmazás bizonytalan volta miatt be sem tartathatók a jogszabályok, ez elbizonytalanítja az igényérvényesítést.
2. A jogszabályok összes kétértelműségét és kiskapuját kíméletlenül kihasználják és visszaélnék vele.
3. A hiányos jogszabályokat kombinálva az ismertetett a hazai gyakorlattal felmérhetően káros, és táptalaja az iparosított korrupciónak, ahogy azt az alábbiakban bemutatjuk.

A gyakorlatban előforduló visszaélések sok esetben olyan súlyosak, kártékonyak, hogy ezeknek a fenntartása senki számára nem lehet hasznos, kivéve annak, aki a korrupcióban közvetlenül érdekelt.

Törvénnyel való visszaélések:

A felszámolási eljárást a gyakorlat nem a fizetéképtelen cégek gazdaságilag hatékony kivezetésére használja. A törvény adta keretet teremtenek visszaélésekre. Interjúinkban az alábbi két eset köszönt vissza többször:

1. Az adós szabadulni kíván kötelezettségeitől, és a felszámolási eljárással, gyorsan, perköltségek nélkül megteheti ezt.
2. Ingó és ingatlan vagyontárgyak megszerzéséért, felszámolási eljárást indítanak működő, fizetéképes vállalkozásokkal szemben.

PÉLDA

Interjúk alapján

Felszámolás jogtalan elrendelése:

1.

Jogszerűen vitatott követelés alapján rendelte el a bíróság a felszámolást, úgy, hogy az adós vállalkozás nem került értesítésre, (Holott a bíróságnak haladéktalanul értesíteni kell az adóst a felszámolási eljárást kezdeményező kérelem benyújtásáról). Az értesítés térítvényes szelvénye szerint, az adós vállalkozás képviselőjének édesanyja vette át az értesítést, aki az értesítés kézbesítésekor, már egy éve elhunyt.

A bíróság ennek ellenére elrendelte a felszámolást, melynek folyamatában is nagyon sok volt a megkérdőjelezendő döntés. Az ingatlanok a piaci árnak tizedéért kerültek értékesítésre. Egy hitelező az eljárás megindítása után 4 (!) évvel került bejelentésre.

Az adós vállalkozás és a felszámoló levelezésében tisztán olvasható az eljáró felszámolóbiztos zsarolása.

Az ügyben kógens szabályokat sértett a felszámoló és az eljáró bíróság, A jogszabály félreértelmezésével és a félreértelmezések tisztázásával az ügy nyúlik, mint a rétestészta.

Jelenleg kártérítési perek folynak az ügyben, melynek következő tárgyalása 2012. januárjára van kitűzve.

2.

Százmilliós árbevétel mellett egy elrontott 200 000 forintos számla miatt került felszámolásra a vállalkozás.

Egy beszállító 200 000 forinttal többet számlázott a vállalkozásnak. A tulajdonosok (egyben ügyvezetők) kérték a számla sztornózását, de az nem történt meg. Szóbeli megállapodás történt, hogy a következő számlákból majd vonják a különbözetet. Így ez a számla kifizetetlen maradt.

Három hónap elteltével megjelent a felszámolóbiztos a vállalatnál „Itt év vagyok az Isten” felkiáltással. A tulajdonosok először félreértésként kezelték a helyzetet, de a felszámolóbiztos hallani sem akart a törvényes működés visszaállításáról.

A felszámolóbiztos az ingatlan értékesítését inkább saját zsebre gondolta, de a rendőrség tetten érte. Hangfelvétel készült. Hiába ítélték el első fokon, a másodfokú tárgyalást a mai napig nem tűzték ki. Azóta is tevékenykedik felszámolóbiztosként, s ott folytatta ahol abahagyta a felszámolást. Ingatlanokat (hivatalosan) értékük alatt értékesítette.

A tulajdonosok által tett feljelentés bizonyítékok hiányában elutasították

A közhiteles cégnyilvántartás sajnos nem hiteles nyilvántartás, ami táptalaja a felszámolással való visszaélésre.

A közhiteles cégnyilvántartás körüli zavarok

Úgy tűnik, nagyon sok esetben nincs következménye annak, ha a vállalkozások törvénybe foglalt bejelentési és beszámolási kötelezettségeiknek nem tesznek eleget. A közhiteles és nyilvános cégnyilvántartás több esetben hiányos és zavaros.

A pénzügyi adatok hiányosságai

Az alábbi táblázat az elmúlt három év adatait tartalmazza. Azt vizsgáltuk, hogy hány vállalkozás mérlegadata nem ismerhető meg a cégnyilvántartásból.¹⁴

	2008	2009	2010
Működő vállalkozások száma a cégnyilvántartás szerint	534 841	554 977	570 813
Mérlegadatokkal rendelkező, működő vállalkozások száma a cégnyilvántartás szerint	337 796 (63%)	387 623 (70%)	368 719 (65%)
Felszámolás vagy csődeljárás alatt lévő vállalatok száma a cégnyilvántartás szerint	11 333	14 819	17 333
Mérlegadatokkal rendelkező, felszámolás vagy csődeljárás alá vont vállalatok száma a cégnyilvántartás szerint	4 627 (41%)	6 083 (41%)	6 394 (37%)

Ezeket az adatokat ismerve nem lehet csodálkozni, hogy a felszámoló cégek panaszkodnak, hogy adatok és iratok hiányában nehézkes a felszámolási eljárás. Pénzt emészt fel, de megtérülésre nem lehet számítani. A nyilvános és közhiteles cégnyilvántartás nem tudja segíteni a felszámolók munkáját, a hitelezők adatigényléseit és a hatóságok munkáját.

Ellentmondásos adatok cégügyekben

Még kevésbé segíti a felszámolási eljárásokat az a tény, hogy van, amikor a cégnyilvántartás egy felszámoló vállalkozásról tart nyilván ellentmondásos információkat. Jól jellemzi a helyzet abszurditását az, amikor egy végelszámolt felszámoló vállalkozás él vissza a jogszabályokkal. Ez már olyan mértékben cinikus helyzet, hogy valószínűleg már nem fokozható.

Egy ilyen régebbi esetnek utánajárt egyik interjúalanyunk, a bíróságok és a cégbíróságok által nyilvántartott iratok között lapozgatva az alábbi érthetetlen dokumentumokra bukkantunk:

Még a felszámolók saját cégadatai is gyakran ellentmondásosak.

¹⁴ Körülbelül 80-100 000 vállalkozás számára nem törvényi köteleesség a pénzügyi adatok benyújtása. (pl.: EVA-s vállalkozások)

PÉLDA:

1. Nógrád Megyei Bíróság Balassagyarmat. 19.P.21.379./2007., 2008. 09. 12.

Balázs István keresetére való ellenkérelemben megfogalmazza dr. Holobrádi Emese ügyvéd: a „Kossuth Holding Válságkezelő és Felszámoló Zrt. soha nem volt az AGRIA Bútoripari Rt. felszámolója, a felszámolás időpontjában az alperesi társaság nem is létezett. Az AGRIA Bútoripari Rt. f.a. felszámolója a Kossuth Holding Vagyonkezelő Rt. (1065 Budapest, Bajcsy-Zs. u. 37.) volt, amely társaság azonban 2003. október 31-i hatállyal végelszámolás útján jogutód nélkül megszűnt.

2. 2002. 03. 22.

Szétválási szerződés: a Kossuth Holding Vagyonkezelő Rt.-ből két részvénytársaság kiválik 6. oldalon olvasható: „Fennmaradó Társaság és a Létrejövő Társaságok a Szétváló Társaság jogutódai”

A Fennmaradó Társaságot a Kossuth Holding Vagyonkezelő Rt.-t végelszámolták

Létrejövő társaságok: Kossuth Holding Üzleti és Befektetési Tanácsadó Zrt. és Kossuth Holding Válságkezelő és Felszámoló Zrt.

A szétválási szerződést ellenjegyezte: dr. Holobrádi Emese ügyvéd.

3. Az e-cégjegyzék adatai alapján a Cg.01-10-044789 cégjegyzékszámú Kossuth Holding Válságkezelő és Felszámoló Zártkörűen Működő Részvénytársaság (1075 Budapest, Kazinczy u 24-26.) cég 2011. június 27. napján hatályos adatai a következők:

16. Átalakulás folytán létrejött cég esetében a jogelőd cég(ek) adatai

16/1 Kossuth Holding **Vagyonkezelő** Részvénytársaság,
cégjegyzékszám: 01-10-041457

4. A Kossuth Holding Vagyonkezelő Részvénytársaság v.a. cégmásolatában az alábbi sorokat találjuk:

22. Átalakulás folytán létrejött cég esetében a jogutód cég(ek) adatai

22/1. Átalakulás módja: kiválás Cégjegyzékszám Cg.01-10-044789 Kossuth Holding Válságkezelő és Felszámoló Részvénytársaság.

25. A jogutód nélküli megszűnés elhatározásának időpontja.

25/1. A megszűnés elhatározásának dátuma 2002. november 25.

Felszámolási eljárások legitimitását kérdőjelezi meg, hogy olyan felszámoló vállalkozás folytathat esetleg felszámolást, amelynek nincsen joga hozzá. Több újságcikket szentelt a hvg.hu ennek a kérdésnek, de a jogalkalmazó bíróságot és a jogalkotót nem lehetett arra ösztönözni, hogy a fent leírt ellentmondásos kérdést tisztázza.

Mikor, 2008. november 11-én a hvg.hu egy hosszabb cikkben e „fantomcég” által való felszámolást írta le, a Fővárosi Bíróság 3 különböző részlegéről három eltérő reakció érkezett az internetes újság cikkére:

A Fővárosi Bíróság általános elnökhelyettesétől érkezett levél helyreigazítást kér, hogy a bekövetkezett jogutódlás késedelmes bejelentését a hvg.hu tévesen állította be (a levél kelt 2008. nov. 19-én).

A Fővárosi Bíróság Sajtó- és Nemzetközi Kapcsolatok Titkársága levelében arról tájékoztatta a hvg.hu-t, hogy a létrejött új felszámoló cég (KH Válságkezelő Rt.) elmulasztotta a változásbejegyzési kérelmet a cégbíróságnál előterjeszteni úgy, hogy a jogutódlás után az adós cégek képviselőjeként jegyezzék be a KH Válságkezelő Rt.-t. Említi a levél továbbá, hogy a cégnyilvántartás adatait ellenőrizve 12 olyan felszámolás alatt lévő céget találtak a bíróságnál, melynél a jogutódlás nem került átvezetésre (a levél kelt 2008. nov. 19-én).

A Fővárosi Bíróság Felszámolási Csoportjának csoportvezető bírója nem a hvg.hu-nak, hanem a KH Válságkezelő és Felszámoló Zrt.-nek címezte levelét, melyben kéri, hogy az általa megtartott vizsgálat alapján 6 felszámolási eljárás esetén tegye meg az intézkedést a jogutódlás átvezetése érdekében (a levél kelt 2008. nov. 19-én).

Inkonzisztens dátumok

Ez a nagyon bonyolult ügy 8 éven keresztül zajlott, de még érdekesebb kérdés, hogy mi történt 2008. november 8. és 2009. február 26. között, azaz majd 4 hónapig milyen jogállása volt ennek vállalkozásnak?

PÉLDA:

2. Az „Egyetértés” Mezőgazdasági Termelőszövetkezet f. a (5515 Ecsegfalva, Vörös Hadsereg útja 43.) esetében a cégbírósi törlés több mint 10 évet vett igénybe a felszámolási eljárás befejezése után.

Békés Megyei Bíróság 04 02 000094

„Egyetértés” Mezőgazdasági Termelőszövetkezet felszámolás alatt (5515 Ecsegfalva, Vörös Hadsereg útja 43.)

A cég megszűnésére tekintettel a cégjegyzékből törölve.

A törlés kelte: 2009. 10. 26.

A felszámolás befejezésének időpontja: 1999. 06. 27.

Bejegyzve: 2009. 10. 26.

A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága jogegységi határozata - 5/1999 PJE határozat - kimondja, hogy: „A cégek a törlésről rendelkező végzés keltének hatályával törölendők a cégjegyzékből.” A Magyar Köztársaság Alkotmánya (47. § (2)) megfogalmazza, hogy: A Legfelsőbb Bíróság biztosítja a bíróságok jogalkalmazásának egységét, jogegységi határozatait a bíróságokra nézve kötelezőek. Tehát jogsértő, hogy a felszámolási eljárás befejezését megállapító végzés után 10 évvel került törlésre a termelőszövetkezet.

A korrupciós kockázat hatalmas egy olyan rendszerben, ahol a közhiteles nyilvántartás adatai ellentmondásosak, és fennáll a lehetőség felszámolt/felszámolás alatt lévő vállalkozás nevével, tevékenységével, cégjegyzékszámával, esetleg bankszámlájával való visszaélésre.

Felszámolók kijelölésének gyakorlati kérdései

Az interjúk során az egyik kiemelt kérdés mindig a felszámoló vállalkozás kiválasztása volt. A jelenlegi rendszert megkérdőjelezték bírók, felszámolók és hitelezők is.

Felszámoló: „...azért találták ki ez elektronikus kijelölést, hogy ne lehessen belenyúlni a lecsóba, ami egy másik dolog, hogy belenyúlnak, hát ezt lehet tudni, de nem fogok nevetek mondani, de tudok cégeket, akik el tudják érni, hogyha vagyonos cég van, valahogy náluk köt ki, kijelölés ide vagy oda. Érdekes módon ezeknél az ügyeknél mindig ott áll meg a számítógép. Valahol ugyanúgy bele lehet nyúlni a rendszerbe, és ettől kezdve az elektronikus kijelölés az arra jó, hogy most elektronikusan osztják szét a semmit a felszámoló cégek között. Az úgynevezett nagyok, akik azelőtt is elvitték a vagyonos cégeket, ma is azok viszik el a vagyonos cégeket, mert érdekes módon a véletlen szám alapján a 120 cégből, miután a felszámolások száma meglehetősen növekszik, hát az „egyszer néha” alapon nálunk is meg kellene, hogy álljon egy-egy nagy céggel a számítógép. Ez véletlenül sem fordul elő.”

A felszámolók, és a hitelezők a Transparency International rendelkezésére bocsátották több munkaórányi befektetéssel létrehozott adatbázisaikat és elemzéseiket, melyek megpróbálták értelmezni a 2010 júliusától működő változásokat a felszámolók kinevezésében. Feldolgozásra került másfél évnyi felszámolási eljáráshoz tartozó felszámoló kinevezése, megyénkénti felbontásban.

Az elemzés arra akart rámutatni, hogy inkonzisztenciák mutatkoznak a kinevezések körül. A táblázatban néhány sor szembetűnik, melyek alapján az látható, hogy bizo-

nyos felszámoló társaságokat egyes bíróságok/bírák - a többi felszámolóhoz viszonyítva - kiugróan nagy számban rendeltek ki. Az elemzés részletesen bemutatja az átlagot meghaladó kirendeléseket, az inkonzisztenciákat, felmerülhet a manipuláció és a befolyásolás kérdése.

Ugyanakkor a kiválasztási program teljes ismerete és a kiválasztás teljes átláthatósága nélkül nem lehet a rendelkezésre bocsátott adatokról elmondani, hogy befolyásolt a kiválasztási rendszer. Viszont tény, hogy szakemberek és érintettek úgy érzik, hogy muszáj ilyen kutatásokat és elemzéseket végezni, hogy megtegyék a feljelentéseket, hogy a bíróság büntetőeljárás keretében döntse el, hogy befolyásolt-e a rendszer.

A felszámolók jogutódlásának tisztázatlan helyzete

PÉLDA:

(A 2010-es törvénymódosítás előtt, az elektronikus sorsolás bevezetése előtt, a felszámolót a felszámoló bíró választotta. Az alábbi példa a helyzettel való visszaélésről az Élet és Irodalom folyóirat 2009. szept. 25-i számában olvasható: *Egy bíró és a felszámoló*).

Varga Miklós volt Bács-Kiskun megyei felszámoló bíró ügyvédjelölt fián keresztül folyamatosan kapcsolatot tartott a Kossuth Holding Zrt. és annak szatellitcégeinek irányítóival. Ők kérték ki legyen a felszámoló, a bíró pedig teljesítette minden kérésüket. Cserébe a bíró és fia két céget is kaptak, jelentős ingatlanvagyonnal.

A közhiteles cégnyilvántartás által keltett bizonytalanságot még inkább súlyosbítja a csődtörvény hiányossága. Ahogy az előző fejezet elemzésében említettük, a felszámoló vállalkozásokra és a felszámolóbiztosra vonatkozó paragrafusai a törvénynek sok helyen nyitott kérdéseket hagynak maguk után.

Míg a Fővárosi Bíróság saját nyilvántartásaiban próbálta kibogozni, hogy ki a tényleges jogutód a Kossuth Holding szétválása után a folyamatban lévő felszámolási eljárásokban, addig a Legfőbb Ügyész Magánjogi Főosztályának vezetője P.MJG.5316/2009-es állásfoglalásában az alábbiakat írja:

„A Legfőbb Ügyézség álláspontja az, hogy törvénytől került sor a Kossuth Holding Válságkezelő és Felszámoló Zrt.-ének a felszámolók névjegyzékébe történő felvételére. (...) A névjegyzék nem tevékenységi engedélyt tartalmazó határozat, hanem meghatározott szempontoknak megfelelő személyek adatainak nyilvántartása. A felszámolók névjegyzékébe történő felvétel álláspontom szerint nem hoz létre a névjegyzékben szereplő jogalanyt megillető jogot vagy köteleességet. Létrejött jogok és kötelezettségek hiányában a jogutódlást fogalmilag kizártnak tartom: a nyilvántartásban szereplő személy jogutóda a saját jogán kérheti a saját adatainak a nyilvántartásba történő felvételét, ha a nyilvántartásba vételi feltételeknek megfelel.”

A vállalkozások eltüntetése, kiürítése

Felelősségre vonás nélkül a csődtörvény szinte kézikönyve a visszaélési lehetőségeknek. Hogyan tüntessünk el eszközöket a vállalkozásból? A gyakorlat és az érintettek tapasztalata alátámasztja, hogy nincs olyan, ami nem fordulna elő. Sajnos nem néha-néha, hanem napi szinten.

A vállalkozások kiürítésének több jól kidolgozott és alkalmazott módszere lehetséges:

- eszközök elrejtése, eltávolítása, ahol a felszámoló nem tudja megtalálni,
- eszközök alacsony értékszínten más vállalkozásba kerülnek apportként,
- banki átutalások színlelt vagy fiktív szerződések alapján,
- eszközök munkavállalóknak, végkielégítés helyet való kifizetése, más gazdálkodó szerveken keresztül.

Bár törvényellenes, ma egy vállalkozást akadálytalanul lehet kiüríteni, ami alapjaiban teszi tehetetlenné a hatékony felszámolást.

Felszámoló: „Nem is régen történt, hogy volt itt ügyvezető, aki azt mondta, »bocs kirámoltam 12 milliót a cégből saját célra házépítéshez«, hát mondom »Őreg két lehetőség van, vagy visszafizeted, vagy akkor eljárást kezdeményezek a VPOP-nél.« Közjegyzői okiratba foglaltuk a vállalását, hogy a 12 millió forintot milyen ütemterv alapján fizeti vissza. El is kezdte visszafizetni, majd gondolt egyet, és abba hagyta a részletek fizetését. Én a közjegyzői okiratot záradékoltattam és egyidejűleg följelentettem. Erre mit csinál a VPOP? Megszünteti az eljárást. Én leírom a panaszba az ügyésznek, hiszen a közjegyzői okiratba tett ilyen elismerési nyilatkozatot, meg közjegyzői okiratban foglaltuk a visszafizetés ütemtervét. Ez egy közjegyzői okiratba foglalt beismerő vallomás. Az ügyész erre nagy felháborodással visszaadta a dunakeszi városi kapitányságnak pótnyomozásra az ügyet! Nem a VPOP-nak.”

„Adós”: „A cég vagyonát korábban ki kell söpörni, egy kicsit pihentetni kell a céget és következmények nélkül el lehet a céget tüntetni. Ha később gond merül fel, azt simán lehet kezelni.”

A pénzügyileg kiürített vállalkozásokat felszámolási eljárás keretében a legegyszerűbb kivezetni a piacról.

Magyarországon több erre szakosodott „válságmenedzser” ismert. 2011 júliusában az OPTEN Informatikai Kft. adatainak feldolgozásával jól látható az üzlet nagyságrendje.

Az alábbi lista azon személyeket sorolja fel, akik több cégnek is tulajdonosai, mely cégek ellen az elmúlt 5 évben felszámolási vagy csődeljárás indult. A tulajdonosi viszony megállapításához használt időszak eleje az eljárásindítás időpontja előtti egy év volt¹⁵

Tulajdonos neve	Cégek darabszáma
Erdélyi József	286
Jakics Mónika Zsuzsanna	171
Erdélyi Márton Attila	62
Molnár Szabolcs	43
Banádi Hajnalka	40
Makai Tibor Géza	22
Szabó Jenő	18
Fehér Imre	17
Borostyán Andor	16
Nagyné Bánhegyi Katalin	15

Ezeket a cégtulajdonosokat a felszámoló szakma nagyon jól ismeri. Lakcímüket csak cégtemetőként tartják nyilván. A forgatókönyv nem ütközik jogszabályba és egyszerű.

1. A vállalkozás eredeti tulajdonosa(i) hiteleiket, tartozásait, kötelezettségeiket hátrahagyva, hivatalosan 1 forintért „eladják” cégüket.
2. Az üzletvezető megbízatása megszűnik, és az új ügyvezető mint a társaság tulajdonosa teszi meg nyilatkozatait elkerülve az ügyvezetői felelősségrevonást.

A másik forgatókönyv annyiban tér el az előzőtől, hogy a gazdasági társaságot hajléktalanoknak adják el. Az új cégtulajdonos a kapcsolatot nem veszi fel a felszámolóval, a felszámoló sem tudja elérni őt. Iratanyagot nem adják át. Legtöbb esetben elvesznek, megsérülnek, eláznak, vagy irattár tűz martalékává válnak. A felszámoló hiába tesz feljelentést, elutasítják, hiszen a szándékosság hiányzik. A nyomozást megszüntetik.

¹⁵ Tehát olyan személyeket is tartalmaz a lista, akik az adott cég ellen indított eljárás indításának napján már nem voltak tulajdonosok, de az azt megelőző évben igen.

4. FEJEZET

GAZDASÁGI KÖVETKEZMÉNYEK

A Magyarországon működő vállalkozások számát tekintve elenyésző az évente indult fizetésképtelenségi eljárások száma. Körülbelül a vállalkozások 2-3%-a esetében indul felszámolási eljárás az elmúlt évek adatai alapján. Ez a csekély mennyiségű vállalkozás, a hiányos szabályozás és a hibás, korrupt gyakorlat kombinációjával sokkal nagyobb mértékű gazdasági károkat okoz, mint a vállalkozások száma és mérete indokolná. A közvetlen mérhető hatás is több 100 milliárd forint veszteségre becsülhető, míg a közvetett hatás - hitelezés csökkenése, drágulása, a vállalkozási kedv visszaesése - valószínűleg még jelentősebb.

Ez az egyik oka annak, hogy Magyarország országkockázatának kiemelt elemeként kezelik a felszámolási visszaélésekkel való problémákat a nemzetközi kutatók.

Hitelezési költségek és hitelezési hajlandóság

A kiszámíthatatlan jogi és gazdasági környezetben a bankok, a kockázatelosztó intermediátorok, saját kockázatukat beárazzák a termékekbe.

A bankok extrém módon leegyszerűsített számítási képlete a következő:

$$\text{LGD} * \text{PD} = \text{Kockázati költség.}$$

Az LGD (Loss, Given Default) a vissza nem fizetés esetén várható veszteség.

Magyarországon az LGD körülbelül 60% körül van. A PD (Probability of Default) a vissza nem fizetés valószínűsége pedig 2% körül. Tehát: $60\% * 2\% = 1,2\%$.

A fizetésképtelenség kialakulásának lehetőségét bekalkulálva a többletköltség körülbelül 1,2% (120 bázispont). Összehasonlításképpen: az eurózónában ez a kockázati többletköltség átlagosan 40 bázispont.

Ez drága hitel, ráadásul nagyon kevés vállalkozás számára elérhető. Azon társaságok, melyek főbb vagyona a raktárkészlete, szinte hitelképtelenek Magyarországon. A hitelezési piac nem vállalja fel annak kockázatát, hogy esetleges fizetésképtelenség esetén a vállalkozás vagyona (raktárkészlete) eltűnik, esetleg megsemmisül, ahogy az évek tapasztalata mutatja. Amennyiben mégis készül hiteltermék ilyen vállalkozások számára, leginkább a magyar kis- és középvállalkozásoknak, ezek a termékek nagyon drágák. A drága hitel rontja a vállalkozások versenyképességét a piacon, ami rontja az eredményességüket, és ami által nagyobb eséllyel kerülnek fizetésképtelen helyzetbe, ez megerősíti a hitelezők tapasztalatait, és a termék árát tovább drágítja. Sajnos nagyon nehéz kikerülni ebből az ördögi körből.

Hitelezők pánikreakciója

A hitelezők a jelenlegi fizetésképtelenségi rendszer kiszolgáltatottjainak érzik magukat, így amint finanszírozási probléma merül fel az adóssal kapcsolatban, a hitelezők azonnal megpróbálják leírni a veszteségeiket, azaz maguk indítják meg a felszámolási eljárást, hogy minél hamarabb - ha minimális mértékben is - realizálják a megtérüléseiket. A bankok kockázataikat csökkentve, azonnal ellenőrzés alá vonatják a vállalkozót, így gyorsan megindul a felszámolási eljárás, egyre inkább csökken annak lehetősége, hogy a vállalkozás vissza tud térni a gazdaság rendes kerékvágásába, és hosszabb távú tervet dolgozzon ki a fizetésképtelenség orvoslására. Nemcsak a bankok

A fizetésképtelenségi eljárások hozománya a drága és kevés hitel.

A hitelezők kockázataikat csökkentve erősítik az ördögi kört.

Ez a szabályozás a vállalkozók kontraszelekciójához vezet...

folyamodnak a felszámolási eljáráshoz, de nagyon gyakran az adóhivatal mint „hitelező” indítja az eljárást, holott az adóhatóság az az állam számára is többször előnyösebb lenne az adófizető vállalkozást megtartani, és kidolgozni a mentőcsomagot.

Vállalkozó: „Van egy pékségem Németországban, és volt itt is. A különbség az, hogy ott többször is átütemezik, hogyan fizessem ki az adót. Nálunk pedig, egyszer átütemeztek, utána nem sikerült átütemezést kérnem, nem fizettnek nyilvánították, mindent lejártá tettek, megkamatoztatták, kijött egy hatalmas összeg, melyet nem tudtam az adott határidőn belül kifizetni. Megindították a felszámolási eljárást. Most már csak Németországban van vállalkozásom. Nem is fogok itthon még egyet indítani.”

Vállalkozók demotiválása és kontraszelekciója

A kialakult piaci viszonyok, a drága hitel, a hitelezők bizalmatlansága és az ebből következő rugalmatlansága egyes vállalkozásokat nehezebb helyzetbe kényszerítik, mint versenytársaikat, így torzul a vállalkozói piac. Kontraszelektívvé válik, hiszen azok tudnak talpon maradni, akik problémáikra alternatív megoldásokat alkalmaznak.

Megrendelő: „Szerintem az enyém tipikus eset, és nagyon kicsi összegről szól. 5 millió forintról. Építkeztem. Az építési vállalkozóval a szerződésben kikötésre került, hogy az általuk okozott károkat megtérítik. Megérkezett egy üvegfal, értéke 5 millió forint volt. Mikor beállításra került volna az üveg, eltört. Az építési vállalkozó csak annyit mondott: »Bocsi, öreg, nekem nincs annyi pénzem, hogy ezt kifizessem neked.« Elindította a felszámolást, a cég eltűnt, a vállalkozó eltűnt. Azóta is várhatnám, hogy visszajöjjön.”

Bizonytalan a vállalkozó helyzete is, hiszen a fizetéseképtelenségi eljárás megindítása után nagyon nehéz az eljárást a cég megszüntetése nélkül megszüntetni. Létezik a felszámolási eljárásban az egyezség és a megszüntetés, melyekkel lehetőség nyílik a felszámolási eljárást úgy lezárni, hogy a vállalkozás megmaradjon, de sajnos ezeknek feltételeit teljesíteni nehézkes, így szinte nem használják őket. Nagyon nehéz egy olyan gazdasági környezetben vállalkozást kezdeményezni és működtetni, amelyben a felszámolás lehetőséget teremt fizetőképessé vállalkozások eszközeinek eltulajdonítására, kisajátítására.

Társadalmi költség

A fent említetteken túl ez a felszámolási rendszer általános társadalmi károkkal is jár:

- elfogadottá teszi a csalást,
- reménytelenné a perelést,
- elősegíti a szervezett bűnözést,
- támogatja a politikai korrupciót.¹⁶

A zavaros törvény által meghatározott zavaros eljárás köré szerveződik a fehérgalléros bűnözés, Vagyonok semmisülnek meg úgy, hogy a társadalom még fizet is azért, hogy fenntartsa a rendszert. Munkavállalók tízezrei vesznek el állásukat.

De mik is ezek a károk?

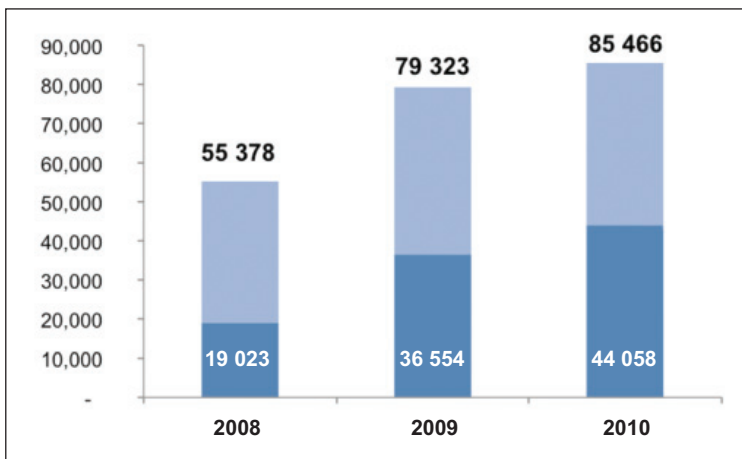
Az alábbi táblázatok becslések alapján mutatják be a számszerűsített veszteségeket:

A 2. számú ábra az elmúlt 3 évben megszűnt munkahelyek számát ábrázolja.

A táblázat becslést tartalmaz az összes elvesztett munkahely nagyságrendjére nézve, mert ahogy többször utaltunk a tanulmányban már rá, nagyon sok vállalkozásról nincs elérhető adatunk:

¹⁶ A készített interjúk visszatérő eleme volt, hogy interjúalanyaink elmesélték, hogy a felszámolási eljárások során a visszaélések mennyire szervezettek. Többen említették, hogy az visszaéléseket közismert személyek követik el, kik a jelenlegi és volt politikai elítéltek kötődnek. Azok az interjúalanyok akik bizonyítékot is tudtak ezekre az összefüggésekre szolgáltatni nem kívánták rendelkezésünkre bocsátani ezeket a bizonyítékokat.

...és óriási közvetett társadalmi költséggel jár

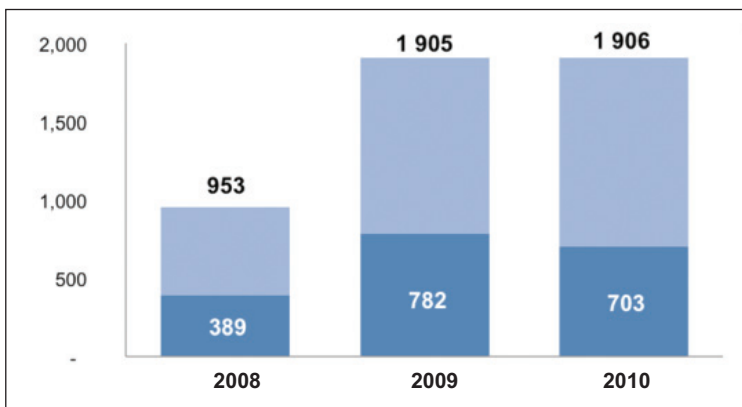
2. ábra.
Felszámolási eljárás
kapcsán megszűnt
munkahelyek száma

Az adatot szolgáltató vállalkozások alapján (melyet a fehér számok mutatnak) készítettük a becslést az összes felszámolt vállalkozásra.

Becslésünk alulról közelíti a valós számot, hiszen a gazdasági racionalitásból következik, hogy mielőtt a hivatalos felszámolási eljárás megindul, már történt költségcsökkentés a vállalkozáson belül, hogy a fizetéseképtelenséget elkerülje a társaság, így már a felszámolási eljárás megkezdése előtt néhányan elvesztették állásukat.

Becsléseink szerint ezeknek a munkahelyeknek a fele megmenthető lenne, ha a fizetéseképtelenség nem jelentené Magyarországon a vállalkozás megszüntetését.

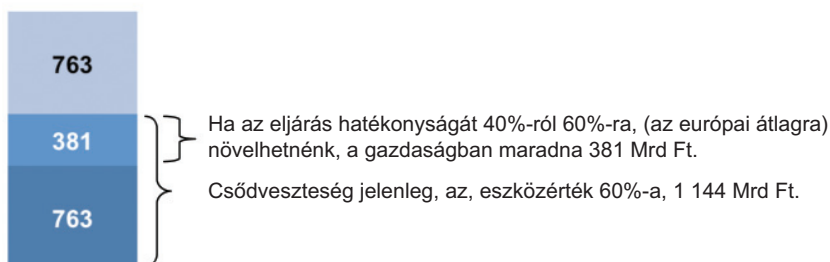
Felszámolási eljárással megszüntetett vállalkozások összeszközértékét a 3. ábra mutatja, becsléseink alapján:

3. ábra.
Felszámolási
eljárással megszünt
társaságok eszközei-
nek értéke,
Mrd Ft

Az EBRD „Doing Business in 2011”¹⁷ felmérése szerint a magyarországi felszámolási eljárásoknak a megtérülése 37,9%, a felszámolás költsége átlagosan az eszközértéknek a 15%-a, tehát becslésünk szerint 2010-ben a felszámolások 285 Mrd forintba kerültek.

A felszámolási eljárásba került eszközök értékének 60%-a elvész mint csődvesztesség.

17 <http://www.doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2011/>

Még a közvetlen kár is több száz milliárdra becsülhető.

Ha össze akarjuk hasonlítani, hogy milyen nagyságrendű pénz vész el az eljárásban, akkor érdemes megnézni, hogy a gazdaságban maradó 381 Mrd forint megfelel az összes különadó által beszedett összegnek, vagy az összes befizetett személyi jövedelemadó 30%-ának, vagy Magyarország összes általános iskolájának a teljes körű felújítását fedezné egy hasonló összeg.

5. FEJEZET

PRAKTIKUS ÉS IDEALISTÁBB JAVASLATOK

Ennyire drámai és kritikus helyzetet természetesen nem lehet egyik napról a másikra megoldani. Azonban számos területen akár minimális, azonnali változtatásokkal jelentős előrelépés érhető el. Az igazi transzformációhoz viszont mélyebb változtatások, a rendszer alapjaiban való átalakítása szükséges, sőt néhány más kapcsolódó elem, mint például az igazságszolgáltatás átláthatósága is.

Óriási feladat, de a tét is: a hazai gazdasági növekedés egyik legfontosabb gátját lehet leküzdeni.

Változtatási irányok nemzetközi összehasonlításban

Változtatni kell - de hogyan? Rengeteget tanulhatunk a nemzetközi példákból. Természetesen Nyugat-Európa mindig iránymutató, a felszámolási eljárásoknál azonban óvatosságnak kell lenni a nyugati példák követésével.

Nem kétséges, hogy a második világháború után a társadalmi berendezkedés és a szocialista gazdaság kialakítása nem biztosított egy szerves fejlődési lehetőséget, hogy a gazdasági jogalkotás és a piaci szereplők kialakíthassák a nyugat-európaihoz hasonló intézményeket.

Sajnos olyan megoldások, amelyek Nyugat-Európában működnének, itthon egy olyan rendszerben ahol a jogszabályok betartása kérdéses, a korrupció szinte elfogadott, a jogalkotás nem megbízható - kudarcot vallanának.

A hasonló történelmi háttérrel rendelkező országok kialakított intézményrendszereiből is sokat tanulhatnánk. Kutatásunkban Szerbia, Románia és Észtország jogászait kértük meg, hogy elemezzék saját fizetésképtelenségi intézményrendszereiket. Nagyon sok hasonlóságra bukkantunk az vizsgálódás során.

Ahogy Magyarországon is, ezekben az országokban is a hosszú éveken át tartó központosított gazdálkodás elmúltával gyors megoldást kellett találni a nagyszámú fizetésképtelenné vált vállalat problémájára, amely elsősorban az elavult intézmény és jogszabályi háttér rendbetételét követelte meg.

Ezekben az országokban is rögzös volt az út. Az első jogszabályok, melyek a fizetésképtelenségi eljárásokkal foglalkoztak, nagyon sok hiányossággal rendelkeztek, melyek a gyakorlat során okoztak problémákat. Szerbiában például nem voltak világosan meghatározva az eljárás megkezdésének kritériumai, számos eljárási fázisnak nem volt időbeli korlátja, az alkalmazottak az eljárás megindulásakor azonnali hatállyal elbocsátásra kerültek. Az eljárás szabályozásából hiányzott a gazdasági racionalitás, inkább adminisztratív teendők felsorolását tartalmazta. Az eljárás lefolytatására kijelölt „gondok” szabályozása szintén nagyon hiányos volt. Nem tartalmazott előírást a törvény a szakképesítésre, a felelősségre. A hitelezők képviselője az eljárásban elhanyagolható volt.

Szerbia és a többi közép-kelet-európai ország is felismerte a felszámolás óriási korrupciós kockázatát és gazdasági jelentőségét, így az elmúlt években újraalkották a szabályozási rendszert.

Mi három országot vizsgáltunk meg, melyek hasonló helyzetből indultak: Romániát, Szerbiát és Észtországot. Ezek az országok az alábbi elvek alapján alkották újra a jogszabályi keretét a fizetésképtelenségi eljárásoknak:

- Általános elv: reorganizáció elősegítése
- Átláthatóság: felszámoló kamarája, szakmaiság, szakmai függetlenség
- Teljesítmény alapú ösztönzés
- Hitelezők beleszólása a felszámoló kiválasztásába
- Gyakorlati végrehajtás és számonkérhetőség: polgári és büntetőjogi következmények

Magyarországon is ezek kell, hogy a fő változtatási irányok legyenek. Rövid távon a nyilvánvaló változások, és hosszú távon a komplexebb, de elkerülhetetlen módosítások.

Rövidtávon realizálható módosítások

A törvény szerkezetének megváltoztatása és a magyar üzleti szféra teljes szocializációjának megváltoztatása nélkül is nagyon sokat lehet javítani a jelenlegi felszámolási rendszeren.

A problémák részben jogszabályozási problémák, részben gyakorlatiak, így a változásoknak is ezeken a területeken kell megvalósulniuk. A jogszabályi változtatásoknál különösen az egyértelműséget lehet és kell gyorsan megteremteni. Ez egyfajta minimum. Továbbá az ösztönzés és mérés területén lehet előrelépni.

Egyértelműség

Törvényi ellentmondások és üres paragrafusok kiszűrése:

A jelenlegi törvény többszöri módosítása folytán több helyen ellentmondásos és üres, céltalan paragrafusokat tartalmaz, ami nehezíti a törvény értelmezését és felhasználását. Fontos feladat kiszűrni az ellentmondásos, elavult és üres paragrafusokat. Később, folyamatos jogalkotói munkával tisztázni kellene a törvény szerkezetét, és frissíteni az idejélmúlt meghatározásokat.

Bírósági forum shopping lehetőségeinek megszüntetése:

Ahogy a jelenleg parlament előtt lévő módosítás¹⁸ egyik célja is, meg kell szüntetni a bíróság kiválasztásának lehetőségét. Több eszköz áll rendelkezésre a jogalkotó számára, hogy a jelenlegi gyakorlatot megváltoztassa. Érdeemes lehet lefektetni a felszámolási eljárás alapelveit, melyek útmutatást tudnak nyújtani a bíróságoknak a jogszabály értelmezésekor.

A kialakított elektronikus információs rendszer elősegíti majd a bíróságok közti kommunikációt, a már megindított eljárásokról, mellyel kiszűrhetővé válnak a bíróság és a felszámoló „kiválasztására” kialakult jelenlegi módszerek. Érdeemes lesz a kialakuló gyakorlatot felülvizsgálni, és a tapasztalatokat leszűrve finomítani az eljárási szabályokon ezek tekintetében, hogy ténylegesen kialakuljon a jogalkotó által elért kívánt joggyakorlat.

18 2011. november 12-én, a T/4922. számú törvényjavaslat a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény, a gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény, a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény, továbbá az ezekkel összefüggő egyes törvények módosításáról

Jogszabályok harmonizálása:

Nagyon fontos része a jogszabály-módosításnak a harmónia megteremtése kapcsolódó jogszabályokkal. A cégtörvény, a gazdasági társaságokról szóló törvény és a csődtörvény egységes szabályrendszert kell, hogy képezzen. Ahogy a parlament előtt lévő törvényjavaslat is próbálja a cégtörvény és a csődtörvény közötti diszkrpanciából adódó problémákat orvosolni. A tapasztalat majd megmutatja, hogy ez az irány sikeresnek bizonyult-e. Hatályos megoldásoknál a gyakorlat költséghatékonyabb és egyszerűbb megoldásokat vár a koherencia megteremtésére, mint a jelenlegi módosításból kitűnő változások.

Cégtemetők kialakításának lehetőségét megszüntetni:

A vállalkozások átruházásának szabályait mindenképpen szigorítani kellene fenntartva a vállalkozás és a tulajdon-átruházás szabadságát, de kiszűrve az ezzel visszaélő vállalkozókat.

Ösztönzés és számonkérhetőség

Felszámoló társaságok átvilágítása:

A felszámoló gazdasági társaságok jelenleg nagyon különbözők. A felszámolói névjegyzéken jelenleg vannak igen nagy társaságok biztos anyagi és alkalmazotti háttérrel, valamint létezik a másik véglet, a családi vállalkozás típusú társaság, melynek az anyagi háttere méretéből adódóan nem biztos, hogy ugyanolyan stabil. A kijelölt felszámoló helyzete, szakértelme jelentősen befolyásolja a felszámolási eljárás kimenetét, hogy mi történik az adós cégnél. Képes-e a felszámoló átlátni a gazdasági tevékenységet, megmarad-e az adós társaság és egészben értékesítik, vagy ingóként és ingatlanonként történik a vállalkozás eszközállományának eladása, megszüntetve ezzel a munkahelyeket és a gazdasági tevékenységet.

Fontos lenne feltérképezni és megismerni a felszámoló gazdasági társaságok szakértelmét, kapacitását egy meghatározott időnként történő átvilágítással. Kialakulna egy „auditált felszámolók listája”, és törvényi meghatározás alapján nagyobb, komplexebb adós vállalkozások felszámolását kizárólag auditált felszámolók végezhetnék.

PÉLDA:

Felszámolók szakmai felügyelete

Külön törvényt fogadtak el a Csődfelügyeleti Ügynökség (CSFÜ) létrehozásáról, amely a „felszámolói” feladatok ellátásához szükséges engedélyek kibocsátására jött létre.

A szakmai felügyelet magában foglalja:

- 1) a biztos által készített jelentések és beszámolók átvizsgálását és elemzését;
- 2) a közvetlen felügyeletet, ami jelenti a csődbiztosi hivatalba tett látogatásokat és az ott található iratok átvizsgálását, (a könyvelés, az adatbázis, a számlakivonatok, a levelezés, stb. átvizsgálását);
- 3) a csődbiztos és az alkalmazottak kihallgatását, illetve más, az adós alkalmazásában álló személyek, vagy az eljárásban másként résztvevő személyek kihallgatását, abban az esetben, ha ezeket a személyeket nem köti üzleti titok vagy titoktartási megállapodás;
- 4) más tevékenységek végzését, amelyeket az ügynökség szükségesnek ítél meg a szakmai felügyelet biztosítása érdekében.

PÉLDA:

Felszámolási bizottság

A felszámolási bizottság ellenőrzi, hogy a felszámoló eljárása gazdaságilag hatékony-e és megfelel-e a törvényi előírásoknak. A bizottság ellenőrizheti az adós üzletmenetét, bankszámláinak forgalmát és egyéb pénzügyi tevékenységét.

Visszaélések visszaszorítására kialakított mechanizmusok

A vagyonbiztos/felszámolóbiztos köteles vizsgálni, hogy mi okozta a fizetésképtelenséget és ki a felelős.

Külön nyilvántartás kell vezetni a vállalat vagy a vállalat vezető tisztségviselője által adott és kapott ajándékokról és a vállalkozásokhoz köthető személyek tranzakcióiról, hogy egy esetleges később felszámolási eljárásban ezek megismerhetők legyenek.

Cégjegyzék egyértelműen nyomon követi a cég nevének, címének és számának változását.

Adós gazdasági szervezet auditja:

Amennyiben az adós gazdasági szervezetnek egy adott mérték feletti vagyona van, közvetlen auditrendszerrel kellene kialakítani, mely a felszámolási eljárás folyamatában tudja felülvizsgálni a gazdasági helyzetet és a felmerülő kérdéseket a kialakított átvilágítási szempontok alapján.

Meg kell teremteni a teljesítményértékelés alapját:

A számonkérhetőség és mérhetőség kialakítása után szükséges kialakítani a felszámolási eljárásokban egy ösztönzőrendszert, mely magába foglalja a jelenlegi díj és költségrendszernek a teljes újragondolását. A felszámolási eljárás jelenlegi célja a hitelezők kielégítése egy hatékony és igazságos rendszerben. A jelenlegi törvény nem biztosítja azokat a feltételeket, hogy a felszámolók és hitelezők a gazdasági racionalitást tartva szem előtt, minél hatékonyabban és eredményesebben zárják le egy adós gazdasági társaság működését. Jelenleg nincs hiteles adatbázis, illetve adatgyűjtés a felszámolási eljárások eredményességéről, hatékonyságáról.

Felszámoló személyes felelőssége:

Ki kell alakítani a jelenlegi rendszer keretein belül a személyes felelősségrevonás lehetőségét. Jelenleg nincs a felszámolási eljárásnak „gazdája”. Minden felszámolási eljáráshoz rendelni kell egy felelős személyt. A jelen törvény alapján az egyetlen „arca” a felszámolási eljárásnak a felszámolóbiztos. Ha nem változtatunk az aktuális rendszeren, hogy a felszámolók gazdasági társaságok, ki kell dolgozni a felszámolóbiztos személyes felelősségének szabályait. Meg kell határozni a felszámolóbiztos személyes kötelezettségeit és jogait, munkaátadás esetén annak szabályait és a folytonosság fenntartását. Szükséges meghatározni, hogy egy adott felszámolási eljáráson dolgozó felszámolóbiztos, meddig, milyen feltételekkel felelős és számonkérhető egy adott felszámolási eljárással kapcsolatban, azaz ki kell alakítani az utólagos számonkérhetőség alapjait.

Felszámolóbiztosra vonatkozó szabályok részletezése

Hatályos jogszabályban a felszámolóbiztosra vonatkozó szabályok nagyon sok részletkérdésre nem térnek ki. Nincs szabályozva a felszámolóbiztos személyes közreműködésének megszűnte esetén az adós vállalkozás ügyeinek átadása, átvétele, az iratok átadása. Ezek az átadások a felszámoló gazdasági társaságon belül történnek meg, így

a jelen rendszerben különböző cégek, különböző belső szabályzatai szerint történik a munka átadása, átvétele. Mindenképpen egységesen szabályozni kellene ezeket a folyamatokat, hiszen a felszámolási eljárás kimeneteléhez, és a visszaélések elkerülése végett kulcsfontosságú a felszámolási eljárás folyamatában egy felszámolóbiztos-váltás esetén a tökéletes információáramlás, a tételes vagyon- és iratátadás.

A felszámolóbiztos személyes közreműködésének sok esete szabályozatlan a jelenlegi törvényben:

- a lemondás lehetséges esetei,
- a leváltás lehetséges esetei,
- a halál.

A felszámolóbiztos a felszámoló képviselője az eljárásban, így a rá vonatkozó szabályok részletesebb kidolgozására mindenképpen szükség van.

Gyakorlati változtatások

Felszámoló gazdasági társaságok pénzügyi beszámolórendszere:

Nem csak jogi szempontból átláthatatlan a felszámoló helyzete: gazdasági tevékenységének beszámolója igen nehezen különíthető el az adós gazdálkodó szervezetekétől. Szükséges lenne újragondolni a pénzügyi beszámolók rendszerét, és - a számviteli szabályok alapján - a pénzügyi kimutatásokban biztosítani a felszámoló gazdálkodó szervezet teljes függetlenségét az adós gazdasági társaságok pénzügyi rendszerétől egy szakmai felügyeleti szerv részére.

Nem elég a felszámoló gazdasági társaság státuszát tisztán meghatározni a törvényben, de ehhez a szükséges háttérjogszabályokat is meg kell teremteni.

A felszámolók pénzügyi jelentéseit meghatározott időközönként a felszámolási tevékenység egyediségére tekintettel külön meghatározott szabályok szerint kellene átvilágítani, és az auditok eredményéről nyilvános jelentést kellene készíteni.

Felszámolók kiválasztási rendszerének újragondolása

Újra kell gondolni és transzparenssé kell tenni a felszámoló kiválasztását. A felszámolási eljárás szereplői számára neuralgikus pont a felszámoló kiválasztása. A törvény szövege a felszámoló kiválasztásánál előírja szempontként az adós szervezethez igazodó szakértelmet, az arányos munkaterhelést és a kapacitás figyelembevételét, de sajnos ezek a jelenlegi rendszerben nem realizálódnak. A mérhetőség és az értékelés alapjainak megteremtésével a szubjektív szempontokat objektív szempontokká lehet képezni, és az alapján kidolgozni a felszámolók kiválasztásának rendszerét, esetleg egy többlépcsős kiválasztási rendszer kialakításával, melynek csak egyik része az elektronikus sorsolás. A random sorsolás eredményeit mindenki számára megismerhetővé kell tenni.

Az üzleti gyakorlatban és a hozzá kapcsolódó pénzügyi beszámolási rendszerben eszközölhető néhány gyors jogszabályi változás.

Hosszabb távú célok definiálása

Hosszabb távon érdemes lehet végiggondolni a jelenlegi csődörvény szerkezetét, felhasználni a felszámolási eljárások eredményességéről gyűjtött adatokat, és kialakítani egy új csődtörvényt, mely új alapokat adna a felszámolási eljárásoknak. Fontosabb szerepet kapna a gazdasági racionalitás elve és az üzleti működés gyakorlata.

Nehezebben megvalósítható, de drasztikus előrelépést hozna, ha teljesen gazdasági logikájú felszámolás, egy amerikai jellegű reorganizációs eljárás és teljes üzleti transzparencia kerülne bevezetésre.

A csődtörvény folyamatos módosításai folyamán elvesztette koherenciáját. A különböző módosítások mindig más cél érdekében történetek (lásd Függelék, A csődtörvény jelentősebb módosításai), így egységben, összképben látni a felszámolási eljárás és a csődeljárás rendszerét rendkívül nehézkes. A módosítások sok esetben nem értek célt, a gyakorlat nem tudta kihasználni a törvény biztosította lehetőségeket.

Új csődtörvényre lenne szükség, mely integrálja a nemzetközi tapasztalatokat és ajánlásokat.

A felszámolás mint gazdasági tevékenység

Felszámoló kiválasztásának újragondolása:

Fontos teljesen új alapokra helyezni a felszámolók személyét, státuszát, kiválasztását. Ne csak gazdasági társaságok lehessenek felszámolók! Mindenképpen fontos lenne elemzésünk sarokpontjait szem előtt tartva - az átláthatóság, az egyértelműség, az ösztönzés és a számonkérhetőség jegyében - hogy a felszámolási eljárásnak legyen egy „tulajdonosa” egy „arca”, aki nem változhat az eljárás folyamatában, meghatározott kivételektől eltekintve (halál, visszaélés stb.), mely esetekben szigorú, kidolgozott szabályok szükségesek egy felszámolási eljárás átadásának folyamatában.

Nem csak a felszámoló személyét kell újragondolni. A felszámolási eljárás egyik neurálgikus pontja a felszámoló kiválasztása. A hitelezők részvételét ösztönöznék az eljárásban, ha a felszámolók kiválasztásában szerepet kapnának. Létre lehetne hozni egy kétlépcsős választási rendszert, melynek egyik lépcsőjében a bíróság szűkíti a választási lehetőséget, és a hitelezők választják ki a felszámolót a bíróság által kiválasztott lehetőségekből. Így a hitelezők és a felszámolók közti bizalom erősebb és az együttműködés hatékonyabb lenne, mint a jelenlegi eljárásban.

PÉLDA:

Kétlépcsős felszámoló választás

A megalakult hitelezői választmánynak jóvá kell hagyni a bíró által kirendelt felszámolót. Amennyiben a hitelezők nem hagyják jóvá a bíróság által kirendelt felszámolót, a hitelezők felszámolót választanak, melyet a bíróságnak kell helybenhagyni.

Sikerarányos ösztönzési rendszer kialakítása:

Ahogy a rövidtávú változtatásoknál már szóba került, újra kellene gondolni a felszámolók és vagyonfelügyelői díjak és költségek rendszerét, mely alapját egy mérhető értékelhető rendszer alkotná. Az ösztönzési rendszernek nemcsak a mérhető értékelés lenne része, hanem a felszámoló munkájának ellenértékének kiszámítása is.

A felszámolást át kell alakítani gazdasági logikájú eljárássá, megszüntetni a hivatali tevékenység kiszervezésének látszatát - főleg vagyontalan adósok esetében.

PÉLDA:

Szerbia rugalmas ösztönzési rendszere a felszámolási eljárásokban

A honorárium és a költségtérítés mértékéről minden erre vonatkozó kritérium figyelembevételével a csődbíró dönt az eljárás lezárásakor. A díjazás végleges összegének meghatározásáig a csődbíró egy előzetes összeget szab ki, a döntést befolyásolhatja a csődbiztos és a hitelezők testülete. Az előzetes díjazás mértéke a csődvagyon összértékéből vett százalékos formában szabható ki. Ha a későbbiekben az eljárás során kiderül, hogy az ily módon meghatározott összeg aránytalanul magas vagy aránytalanul alacsony, a csődbíró módjában áll a csődbiztos vagy a hitelezők testületének kérésére növelni, avagy csökkenteni a szóban forgó összeget.

Hitelezők részvételének megújítása

Jelenleg a hitelezők részvétele az eljárásban hiányosan és zavarosan szabályozott. A hitelezők nagyon fontos szereplői az eljárásnak, rajtuk állhat vagy bukhat a felszámolási eljárás sikeressége, működőképessége.

Mindenképpen több ösztönzőrendszert kell bevezetni a hitelezők számára, hogy aktívan részt vegyenek az eljárásban. Ahogy az előző pontban említettem, hogy a hitelezők szerepet kell, hogy kapjanak a felszámoló kiválasztásában, ezzel biztosítva érdekeltységüket.

A hitelezők, a hitelezői választmány, a hitelezői választmányt létrehozó hitelezői kör és a hitelezői képviselő szerepköreit, jogait és kötelezettségeit tisztázni kell a törvényben, egymáshoz való viszonyukat szintén. Jogosítványaikat egyértelműen és világosan el kell különíteni.

Több választmány alakulásakor a jelenlegi huszárvágáshoz hasonló megoldás nem oldja meg a gyakorlatban felmerülő problémákat. Bizonyos hitelezők kizárása a működő hitelezői választmány működési szabálya alapján olyan helyzetet teremt, melyben a hitelezők képviselői fóruma csak a hitelezők egy adott körét tömöríti.

Meg kell szüntetni azt a problémás helyzetet, mikor a választmány - a törvény erejénél fogva - megszűnik, tipikusan, ha az azt működtető hitelezők aránya a törvényben előírt arány alá csökken. Emiatt a felszámolóknak, vagyonfelügyelőknek különös figyelmet kell fordítani arra, hogy csak ténylegesen működő választmány éljen a választmányi jogokkal.

Érdemes lehet a választmány működésére, ügyrendjére, jogosítványaira megállapodás-mintákat kidolgozni.

PÉLDA:

Mediáció a megállapodásban

Szerbiában lehetőség van a mediáció útján történő megállapodásra a hitelezőkkel, olyan hitelezők esetében is, akiknek igénybejelentése vitatott.

PÉLDA:

A hitelezők képviselete befolyásolhatja a felszámoló leváltását.

A felszámoló leváltására vonatkozó rendelkezés lehetővé teszi a felszámoló leváltását a Hitelezők Testületének kérésére. Ebben az esetben a felszámolási bíró hivatalból menesztí a felszámolót, ha teljesülnek az ehhez szükséges jogi követelmények. A felszámoló bíró leválthatja a felszámolót vagy kinevezhet egy új felszámolót akár indoklás nélkül, ha ez a hitelezők legalább háromnegyedének akarata.

PÉLDA:

A hitelezői választmány részvétele a felszámoló választásában

A hitelezői választmány javaslatára az adóssal szembeni követelések 50%-ával rendelkező hitelezők dönthetnek úgy, hogy megválasztják a felszámolót, vagy jóváhagyják a bíró által kirendelt felszámolót.

Felszámolói kamara

A jelenlegi felszámolói szervezetnél egy sokkal szigorúbb, strukturáltabb szervezetre lenne szükség, mely a felszámoló gazdasági társaságokat tömöríti.

Kell egy szakmai kamara, mely előírja és biztosítja az etikai normák betartását. Biztosítja a felszámolók szakmai továbbképzését és oktatását. A kamarának szervezett igazgatási feladatokat is el kellene látni szakmai felügyeletet gyakorolva a felszámolással foglalkozó vállalkozások felett.

PÉLDA:

Felszámolóként csak és kizárólag kamarai tag működhet

Az észtt felszámoló kamara biztosítja a kamarai tagok továbbképzését.
Kamarai weboldalon megismerhetők a kamarai tagok.

Meg kell teremteni a jelenlegi szabályok számonkérését és a gazdasági élet átláthatóságát.

Vállalkozástulajdonosok és felszámolók tevékenységének átláthatósága

Pénzügyi adathiányosságok szigorú számonkérése

A hatályban lévő jogszabályok előírják a pénzügyi jelentések folyamatos nyilvánossá tételét, de jelenleg e kötelezettségek elhanyagolása esetén nincs gyakorlati és jogi következmény. A gazdasági élet zökkenőmentes és megbízható működéséhez szükséges, hogy a jelenleg meglévő előírásokat betartassák. Nem a büntetőjog gazdasági bűncselekményekről szóló paragrafusait kellene kiterjeszteni ezekre az esetekre, hanem nyilvánossá tenni a gazdasági beszámolókat nem benyújtó vállalkozások listáját. Folyamatosan ellenőrizhetővé tenni az érdekeltek számára, hogy a gazdasági vállalkozás megfelel-e a jogszabályokban előírt kötelezettségének.

Nyilvános nyilvántartás az adós gazdasági társaság működéséről, a tulajdonosokról és a vezetőkről:

A jelenlegi technológia segítségével biztosítani kell egy nyilvános adatbázist melyhez mindenki hozzáférhetne. Ebben az adatbázisban megismerhető lehetne a felszámolt vállalatok tulajdonosi struktúrája és a felszámolási eljárás előtt és alatt tevékenykedő vezető tisztségviselő.

A „felszámolók kamarája” honlapján létre kell hozni egy hozzáférhető adatbázist, melyben a folyamatban lévő felszámolások folyamatára biztosított a rákereshetőség előzetes regisztráció alapján. Így a hitelezők és az egyéb érdekelt felek számára nyomon követhetővé válna az eljárás. Megrövidítené az adatigénylést és a felvilágosításkérést.

PÉLDA:

Nyilvánosság

2010 szeptemberében a Csődfelügyeleti Ügynökség elindított egy weboldalt a csődbiztosok számára, amely minden, a szerbiai fizetésképtelenségi eljárások szempontjából fontos információt tartalmaz. A portál eligazítást ad a törvényhozással, jogi formákkal és a felszámolási szakmával kapcsolatosan, illetve magában foglalja a 2009. szeptember 21. óta indult összes fizetésképtelenségi eljárás részletes bemutatását.

A látogatók rákereshetnek a portál adatbázisán azon cégek neveire, amelyek csődeljárásban vagy felszámolási eljárásban érintettek voltak, de az adatbázis kereshető a csődbíró, a csődbiztos, vagy az illetékes bíróság szerint is. A portál emellett tartalmaz hirdetéseket, és egyéb információt a csődvagyon eladására vonatkozóan. A weboldal lehetőséget biztosít arra, hogy a látogatók feliratkozzanak hírlevélre, és így tájékozódhassanak bármely csődeljárás fejleményéről.

PÉLDA:

Felszámolókra vonatkozó vagyonyilatkozat

Az észti anti-korrupciós törvény előírja, hogy a felszámolók minden évben nyilvános vagyonyilatkozatot tegyenek.

Új, felszámolási eljárástól független csődeljárás

Működő csődeljárás

A jelenlegi reorganizációs eljárás nem működik. A több ezer felszámolási eljárás mellett alig éri el a 100 darabot az évenként csődvédelmet kérő vállalkozások száma, azaz a jelenlegi csődeljárást a gyakorlat használhatatlannak minősítette.

Bár jelen tanulmány a felszámolási eljárásokról szól, nem részleteztük a csődeljárást (mert szinte nem létező). A csődeljárás, a moratórium lehetővé teszi a reorganizációt, az újraindulást, ami gazdaságilag és társadalmilag is előnyösebb.

Mindenképpen egy kevésbé riasztó, automatikusan felszámolási eljárásba át nem forduló csődeljárást kell létrehozni, mely nem a jelenleg feszített határidőket tartalmazza. A gazdaság és a társadalom egészének közös érdeke, hogy a fizetésképtelen vállalkozások újra működőképessé tudjanak válni megtartva beszállítóikat, munkavállalóikat, és - hitelátstrukturálás után -, hitelezőiket.

A sikeres csődegyezés elsősorban gazdasági kérdés, azaz pénzkérdés, és csak másodlagosan jogi probléma. Jelenleg az adós és a hitelezők egyeztetése betarthatatlan vállalásokat tartalmaz, mert nincs megteremtve a csőd alatti pénzügyi finanszírozás jogi és gazdasági háttere.¹⁹

Jelenleg a jogszabály úgy kezeli a csődhelyzetet, mint egy egyik pillanatról a másikra kialakult helyzetet, holott a gazdasági életben legtöbb esetben előre látható a vállalkozás pénzügyi nehézsége.

Egy modern reorganizációs eljárásnak elő kell segítenie az előzetes egyeztetéseket a hitelezőkkel, az automatikus moratórium előtt egy előzetes terv készítését.

Hosszú távon az a cél hogy a felszámolás helyett a vállalkozásokat átstrukturálják, reorganizálják.

¹⁹ Interjúk során ezt szinte mindenki említette: bírók, hitelezők, felszámolók, és volt adós társaságok vezetői.

A jelenlegi jogszabály nagyon sok alapvető jogkérdésben jogbizonytalanságot eredményezett elősegítve az eltérő joggyakorlat kialakulását a nem kellő részletességgel szabályozott kérdésekben.

A magyar üzleti szférának szüksége van reorganizációs eljárásokra. A nemzetköz tapasztalatok azt mutatják, hogy nem feltétlenül kell ragaszkodni egy „minden esetben” működő eljárás kialakításához, hanem több típusú eljárást is létre lehet hozni, melyeknek csak egy része kerülne a bíróság elé.

PÉLDA:

Előkészített Újjászervezési Programcsomag - „Pre Packaged”

A hitelezők időben való igénybejelentésre való ösztönzése érdekében bevezetésre került egy meghatározott lépésekből álló programcsomag, amelyet a legjelentősebb hitelezők beleegyezésével az adós egy illetékes bíróság elé terjeszthet a csődeljárási kérelem benyújtásával egyidejűleg.

FÜGGELÉK

A felszámolás története Magyarországon

A csődjog gyökerei Európában - a római jog korszaka

Jelen ismereteink szerint Európában a legelső csődjogi normák a római jog anyagából maradtak fenn, amelyek eleinte tisztán szankcionáló jelleget mutattak. Jóllehet nem különültek el élesen a közjogi és magánjogi szabályok e korszakban, mégis egyértelmű a büntető jelleg: a Lex Poetilia Papiria (i.e. IV. század) előtti időszakban a római hitelező megölhette vagy a Tiberisen túli területekre rabszolgának eladhatta fizetési kötelezettségeit nem teljesítő adósát. A fent említett törvény majd ugyan megtiltotta az adórszolgaként eladásának intézményét, ám a magánfogság és - amennyiben a rokonok 60 napon belül nem egyenlítették ki a tartozást - a fővesztés intézményei érvényben és hatályban maradnak a Lex Poetilia Papiria hatálybalépését követően is. A császári perrend idején a magánfogság helyébe állami fogság lépett.

A praetori perrendben bevezetett eljárás elemei - miszerint az adós vagyont egyben elárverezték az azért legtöbbet ígérő hitelezőnek, aki az adós egyetemes jogutódjaként a többi hitelező tartozását az árverés során általa vállalt mértékben elégítette ki - jogtudományi besorolás tekintetében kérdéseket vetnek fel. Miskolczi Bodnár Péter álláspontja szerint e normák nem a csődeljárás, hanem a végrehajtási eljárás gyökereinek tekintendők, mivel „csődjogról onnantól kezdve lehet beszélni, amikor már az adós valamennyi hitelezőjének érdekét szem előtt tartó szabályozás jelenik meg a jog világában”²⁰. Véleményem szerint annyi bizonyos, hogy a fizetéseképtelen adós vagyonából történő követeléskielégítés valamennyi hitelező közös érdeke, igaz, nem egyenlő mértékben nyernek a hitelezők kielégítést. A iustinianusi kodifikáció második könyveként 533-ban hatályba lépő Digesta tanúbizonysága szerint a császárkorban a curator bonorum vagyontárgyanként értékesítette az adós vagyont. A csődtörténet általunk eddig vázolt korszakát eltérő klasszifikációban - az elsősorban Török Gábor munkái nyomán elterjedt elnevezéssel - „adósközpontú” korszakként ismerhetjük, mivel a jogalkotás az adós személyére koncentrált az eljárásban.

A csődjog középkori fejlődése Európában

A Nyugatrómai Birodalom bukása után a középkori jogalkotás implementálja a római jog addig alkalmazott szabályait, legyen az akár az itáliai, akár a német modell. A csődjog középkori fejlődésében tehát két út különült el markánsan: egyik a XIII. században kialakult itáliai modell, amely francia közvetítéssel (1673. évi ordonnance) a XIX. századra beszivárgott jó néhány állam jogrendszerébe - Belgium, Görögország, Spanyolország, Olaszország, Portugália, Svájc és Románia -; a másik pedig a német megoldás, amelynek alapvető szabályait Németalföldön, Svédországban, Norvégiában, Dániában és Angliában vette át a jogalkotás. Valamennyi szabályrendszerre igaz azonban, hogy idővel az adósról a hitelezőre kerül az eljárásban a hangsúly („hitelezőközpontú” korszak). Az alapvető különbség a két rendszer között abban áll, hogy az itáliai modell az eljárást az adós és a hitelező magánjogi viszonyának fogta fel (a hitelezőket hirdetményi úton hívták össze és maguk a hitelezők döntöttek a követelések kielégítésének mértékéről és sorrendjéről), a német modell pedig az adós kötelezettségszegésére helyezte a hangsúlyt (az eljárás bíróság előtt zajlott, amely felé a hitelezőknek hivatalosan be kellett jelenteniük a követeléseiket, majd a kielégítés alapjának jogszerűségéről és sorrendjéről a bíróság ítéletben döntött). Amióta létezik a jog, azóta vita tárgyát képezi az, hogy a közérdek védelmében a jogalkotó mennyire sértheti az egyének magánérdekét, mialatt a kettő párhuzamosan képezi a jogvédelem tárgyát. Alföldi Ágnes Dóra példája ezt szemléletesen tükrözi: „az olasz város-

²⁰ Miskolczi Bodnár Péter: *A csődjog fejlődésének csomópontjai*, Bíbor Kiadó, Miskolc, 2006, 188.

államokban a szabályozás már a hitelezők összességének az érdekeit igyekezett szem előtt tartani, amely érdekek a kereskedelem meghatározó gazdasági súlyát tekintve tulajdonképpen államérdeknek is minősültek.”²¹ Kiemelendő, hogy az itáliai városállamok jogalkotói szerint a nem kereskedők csődje nem jelentett közvetlen veszélyt a gazdaság egészére, így a nem kereskedő adósok esetében a hitelezők a végrehajtási eljárás szabályai szerint juthattak hozzá követeléseikhez. Ezzel szemben a „közönséges német csődjog” szabályai általános személyi hatállyal bírtak, mindenkire vonatkoztak. Amennyiben az adós kereskedő volt, további részletszabályok egészítették ki a főszabályok rendelkezéseit.

A szakirodalom egyetért abban, hogy az itáliai modell ugyan gyorsabb és költségkímélőbb, mint német társa, ugyanakkor a laikus elemekből álló döntéshozatali fórum miatt az eredményesség és/vagy a kisebbségvédelem nagyobb eséllyel csorbul ebben a rendszerben. Megjegyzendő tény, hogy Európa államainak modern csődjoga több máig élő intézményének gyökerét német városállamok statútumaiban találjuk. Például az 1753-ban Hamburgban kidolgozott eljárás már tartalmazta a csődön kívüli kényszer-egyezséget, míg az 1843-ban Brémában kidolgozott eljárásban szerepel az egyezségkötés előkészítése érdekében az adósok által igénybe vehető fizetési haladék (moratórium). Ezen jogintézmények túlmutatnak a tisztán hitelező-orientált jogalkotáson. (Hangsúlyosan majd a Török Gábor munkáiban harmadikként szereplő, úgynevezett „állam-központú” korszakban köszönnek vissza. Klasszikus példaként említendő az az eset, amikor az adós vállalat moratóriumot kap egy reorganizációs terv elkészítésére.)

A magyar csődjog kezdetei: szabályozás a XVII-XVIII. században

Az első magyar csődjogi tárgyú szabályozás az 1609. évi XII. törvénycikkben jelenik meg, amely szankcionáló jelleget mutat, akár a római jog normái a kezdetekben: tolvaj gyanánt rendelte büntetni „azt a bukottat, aki vagyonát elrejt, vagy hitelezői elől másként elvonja vagy tékozló életmódja által azt könnyelműen csökkentette”. A magyar jogfejlődés következő állomásaként az 1723. évi CVII. törvénycikkben a „betáblázott követelések” sorrendje került meghatározásra, amely elmozdulást jelentett az adósközpontú, büntetőorientációjú szellemiségtől egy, a hitelezők érdekeit figyelembe venni kívánó szabályozás irányába. Ehhez képest visszalépést jelentett az 1807. évi XII. törvénycikk, amelynek rendelkezései tisztán szankcionáló jelleget mutattak.

A Habsburgok Magyarországon 1786-ban vezették be az 1781-ben kihirdetett osztrák általános csődrendtartást, amely alapvetően a közönséges német csődjog rendszerét követte.

A magyar csődjog fejlődése a XIX. században

Mai csőd kifejezésünk az 1840. évi XXII. törvénycikk - De concursu: vagyis A csődületről - címéből ered. A benne foglalt eljárás szerint „az adós fizetéseképtelensége esetében a hitelezőket összecsőditették, s ezen kifejezés rövidített változata a csőd szó”²². A jogszabály általános személyi hatálya a közönséges német csődjog szemléletét tükrözte: egyaránt vonatkozott kereskedőkre és nem kereskedőkre. A jogszabály csődeljárás lefolytatását az adós fizetési tehetetlensége esetén engedte lefolytatni. A fizetési tehetetlenség azt jelentette, hogy a „közadós adósságai az ezek fedezésére szolgáló vagyontárgyak értékét felülmúlták”. A törvénynek az volt az alapkonceptiója, hogy a csőd bekövetkeztével „az adós vagyona fölötti szabad rendelkezési jogát elveszti”.

²¹ Alföldi Ágnes Dóra: *A fizetéseképtelenségi jog nemzetközi és magyar fejlődéstörténete*, Debreceni Jogi Műhely, 2009. évi 4. szám, www.debrecenijogimuhely.hu

²² Juhász László: *A magyar fizetéseképtelenségi jog kézikönyve*, Novotni Kiadó, 2010, 8.

A törvény a követelések behajtására, a vagyon kezelésére és az adminisztratív feladatok ellátására tömeggondnokot jelölt ki, aki a hitelezők összességének és a közadosnak is a képviselője volt. Felette a csődválasztmány gyakorolt ellenőrzési jogkört. A peres eljárás lefolytatására a tömeggondnok természetesen nem rendelkezett hatáskörrel, ezért a törvény az ügynevezett perügyelő intézményét honosította meg, aki a csődhitelezők összességét képviselte az eljárásban, amelynek lezárásaként a csődbíróság ítéletet hirdetett. Itt kívánjuk megjegyezni, hogy a csődeljárásban részt vevő, képviseleti jogkörrel bíró harmadik személyek az 1808-ban kihirdetett francia Code de Commerce által bevezetett „csődbiztos” intézményéből nőtték ki magukat, amely osztrák közvetítéssel került hazánk jogi szabályozásába. A csődbiztos kinevezése az eljárásban - a saját korában - rendkívül modernnek számított, igaz, a fenti francia kereskedelmi törvény nem ismerte a hitelezői választmány fogalmát, amely az 1838-ban megalkotott francia csődtörvény újításai közé tartozott, és amely innovációt Anglia kivételével minden európai ország átvett majd.

Az 1840. évi XXII. törvénycikkben meghatározott „csődtömeg” (az adós hitelezők javára fordítandó vagyona) a cselekvő és a szenvedő tömegből állt, amely a mai aktívák és passzívák számviteli fogalmainak az ősénekin tekinthető. Az előbbi jelentette az adós meglévő vagyonelemeit és vagyoni értékű jogait, míg az utóbbi kategóriába a hitelezők jogos követeléseit tartoztak. Hat kielégítési osztályt ismert a szabályozás, amelynek első osztályába kerültek a tömeghitelezők, akik közé a tömeggondnok, a perügyelő és maguk a csődbíróságok is tartoztak (hasonlóan a mai Magyarországon hatályban lévő felszámolási eljárás során kialakított rendszerhez).

A jogszabály az 1844. évi VII. törvénycikkkel módosított formájában 1853. szeptember 1-jéig volt hatályban. A módosítás egyik vívmánya az, hogy különbséget tett a „hamissággal párosult bukás” és a „vétkes gondatlanságból eredő bukás” között. A másik pedig az, hogy „meghonosította az ún. sommás eljárást, amely egy periratok nélküli gyors eljárás volt (még a mai egyszerűsített felszámolásnál is célratörőbb), amelyet kisebb csődöknél lehetett alkalmazni, ahol az adós tartozása nem haladta meg a jogszabályban meghatározott mértéket”²³.

1853-ban az ideiglenes osztrák csődrendtartás, majd 1859-től a bejegyzett kereskedőkre vonatkozólag a csőd megelőzése céljából alkalmazandó kényszeregyezségről szóló normával kiegészülten az osztrák jogi szabályozás volt ismét hatályban hazánkban. Miskolczi Bodnár Péter a következőképpen értékelte ezt az 1861-ig tartó, nyolcéves korszakot: „Az érdem persze az osztrák jogalkotásé, de ezzel a kiegészítéssel csődjogunk a hamburgi csődjog szintjére emelkedett. 1861-től kezdődően két évtizedre visszaállt a korábbi magyar jog hatálya, nevezetesen az Országbírói Értekezlet által javasolt Ideiglenes Törvénykezési Szabályok V. fejezete alapján az 1840. évi XXII. törvénycikk és az 1844. évi VII. törvénycikk kisebb változtatásokkal ismét alkalmazásra került”²⁴. Ezen fordulat megítélése vegyes. Fentiekkel szemben Alföldi Ágnes Dóra a következőképpen értékelte a döntést: „Az 1860-as évektől a magyar magánjog és kereskedelmi jog már a szabad versenyen alapuló liberál-kapitalista szakaszba lépett. Az OBÉ alkotta ITSZ lezárta a kialakulás feltételeit, és lehetőséget nyitott arra, hogy a kialakult magánjog és kereskedelmi jog az újabb kori igényeknek megfelelően továbbfejlődjön”²⁵.

Megjegyzendő, hogy a kereskedelmi jog területéhez tartozó felszámolási eljárás és a csődeljárás párhuzamosan létezett a magyar jogrendszerben. Kis kitérőként röviden szólunk az 1871. évi XXXVII. törvénycikkben, a kereskedelmi törvényben szabályo-

²³ Miskolczi Bodnár Péter: *A csődjog fejlődésének csomópontjai*, Bíbor Kiadó, Miskolc, 2006, 208.

²⁴ Miskolczi Bodnár Péter: *A csődjog fejlődésének csomópontjai*, Bíbor Kiadó, Miskolc, 2006, 208.

²⁵ Alföldi Ágnes Dóra: *A fizetésképtelenségi jog nemzetközi és magyar fejlődéstörténete*, Debreceni Jogi Műhely, 2009. évi 4. szám, www.debrecenijogimuhely.hu

zott felszámolási eljárásról, amely egy gazdasági társaság megszüntetésének azon formája volt, ahol az adósok elegendő vagyonnal rendelkeztek a hitelezők kielégítésére. (Mai jogunk ezt az esetet végelszámolási eljárásnak ismeri.) A felszámoló feladatkörébe tartozott a folyamatban lévő ügyek lezárása - az ügyletek megkötése, a kötelezettségek teljesítése, a követelések behajtása -, az egyezségkötés, és végül a vagyon értékesítése, illetve felosztása. A felszámoló általános peres és peren kívüli képviselői joggal rendelkezett a társaság vonatkozásában.

Visszatérve a magyar csődjog fejlődéstörténetéhez: e jogterület fejlesztésével és egyesítésével a múlt század leghíresebb jogászát, dr. Apáthy István egyetemi tanárt kérte fel Pauler Tivadar, igazságügy-miniszter 1873-ban. A tervezet 1874-ben elkészült, de csak 1881-ben fogadta el a képviselőház és a főrendiház. Az 1881. évi XVII. törvénycikkben a csőd fogalmát a jogtudós a következőképpen definiálta: „Az adós abba a helyzetbe, a melyben minden kötelezettségének eleget nem tehet, vagy azért jut, mert tartozásai tényleges vagyonát meghaladják, vagy azért, mert bizonyos időben minden hitelezőjét kielégíteni nem képes. Az adós ez állapotát csődnek nevezzük, melyet az első esetben vagyonhiány, az utóbbiban, pedig fizetési tehetetlenség von maga után. Habár ez állapotnak kétségtelen jogi hatásai vannak, a szó tulajdonképpen értelmében csődnek azt a jogi állapotot kell tekintenünk, amelyben a kétségen kívül helyezett vagyonhiány, vagy fizetési tehetetlenség alapján az adós vagyona bírői határozattal folyamatba tett eljárás mellett és bizonyos szabályok szerint készpénzzé téve, a hitelezők kielégítésére fordítatik. A csőd ez értelemben csődeljárásnak vagy csődpernek szokott nevezetni.”

A törvénycikk első része az anyagi, a második része pedig az alaki csődjogot tartalmazta. Ez utóbbi keretében a csődeljárás három típusát különböztette meg: a közönséges csődöt, a kereskedelmi csődöt és az ún. sommás eljárást. A szabályozás tehát a német modellt követve különbséget tett a kereskedők ellen indítható kereskedelmi csőd és a magán-személyek ellen indítható - a hatályos jogunkban nem létező - közönséges csőd között.

Az eljárás alanyai az adós és a hitelezők voltak. A csődeljárás lebonyolításában közreműködtek: a csődbíróság, a - francia Code de Commerce által megalkotott - csődbiztos, a tömeggondnok és a csődválasztmány. A törvénycikk által a magyar csődjogba bevezetett, új intézményként megjelenő csődbiztost a bírók maguk közül választották, aki önállóan vezethette a tárgyalásokat és a bíróságnak fenntartott intézkedések és határozatok meghozatalának kivételével minden egyébre jogosult volt, ide értve - kiemelt funkcióként - a vagyonkezelés ellenőrzését.

Csődnyitás után azonnal zár alá vették az adós vagyonát és leltárt készítettek (aktívák). A passzívák megállapítása a hitelezői igények bejelentése alapján történt. Ezt követően a bíróság felszámolási tárgyalást tűzött ki, ahol megvitatták a benyújtott követeléseket. Az eljárás két módon zárulhatott: vagy a végrehajtás alá vont vagyon pénzzé tételével és annak a hitelezők között a követelések arányában történő felosztásával - amihez a tömeggondnok felosztási tervet készített -; vagy kényszer egyezséggel, amelynek keretében a tartozások egy része elengedésre került, ha az adós a fennmaradókat a kialakult határidőn belül megfizette. „Az egyezség azért volt »kényszerítő«, mert a hitelezők többségi határozatának a kisebbség is köteles volt alávetni magát”²⁶. Ha az adós nem tett eleget az egyezségnek, akkor az elengedett tartozások feléledtek, és az újból megnyitott csődeljárás keretében a vagyont értékesítették és felosztották.

Külön kiemelendő, hogy a zálogjogosultak elkülönített kielégítést követelhettek a zálogjoggal terhelt vagyontárgyakból. A tömeggondnok kötelessége volt felügyelni arra,

²⁶ Fónagy Sándor: *A gazdasági társaság tulajdonosainak és vezető tisztségviselőinek felelőssége a fizetéseképtelenségért*, PhD-értekezés, Deák Ferenc Doktori Iskola, Miskolc, 2011, 37.

hogy a zálogjoggal biztosított követelés kiegyenlítése után fennmaradó pénzüsszeg - amennyiben az egyes vagyontárgyak értékesítését követően volt ilyen - a csódtömegbe kerüljön.

Fizetéseképtelenségi jog a XX. század Magyarországon

A csődeljárást már a XX. század elején is túlságosan lassúnak és költségesnek tartották, így került az eddig a csődeljárásban köthető kényszeregyezés az eljáráson kívülre. 1915-ben került a csődön kívüli kényszeregyezési eljárást szabályozó 4070/1915. ME rendelet kihirdetésre, amely 1916-ban nyert törvényi szintű szabályozást az 1916. évi V. törvénycikk formájában, valamint az 1410/1926. ME rendelet újraszabályozta azt. Az adósok tipikusan csődjelkerülő eszközként használták ezt az eljárást, mivel ennek időtartama alatt nem lehetett csődöt nyitni. A csődön kívüli kényszeregyezési eljárást kizárólag az adós indíthatta. Az eljárás tartama alatt az adós nem veszítette el a vagyon feletti rendelkezési jogát, de azokat korlátozott mértékben gyakorolhatta a kijelölt vagyonfelügyelő jóváhagyása mellett.

Ezt követően az adós vagyonának az értékesítését is csődeljáráson kívül akarták megvalósítani, ezért a 6340/1927 ME rendelettel bevezették a csődeljárást felváltó kényszerfelszámolás intézményét, amelyet az állami törvényességi felügyeletet ellátó szerv kezdeményezhetett.

A II. világháború végéig tartó korszakban a szabályozást gyakran módosították, de ezek a változtatások döntően a kényszeregyezéshez kapcsolódtak.

A szocialista korszak kezdetén azt remélték, hogy az állami tulajdonú vállalkozások nem kerülhetnek csődhelyzetbe, így az 1961. évi IX. tvr. hatályon kívül helyezte a csődeljárásra és csődön kívüli kényszeregyezési eljárásra vonatkozó valamennyi jogszabályt. A törvényerejű rendelet 1961. június 1-jei hatálybalépését követően „a felmerülő fizetéseképtelenségi problémákat sokáig egyedi esetként kezelték, ezért pénzügyi és közgazdasági eszközök révén próbálták megoldani”²⁷. A nehézségek rendezése 1968-ig pénzügyminiszteri utasítások és leiratok útján történt. Az új gazdasági mechanizmus 1968-as bevezetése magával hozta több jogszabály megjelenését. Az állami vállalatok vesztésrendezéséről szóló 3/1968. PM rendelet, illetve a szövetkezetekre érvényes 25/1972. és a mezőgazdasági szövetkezetekre vonatkozó 32/1972. PM rendelet közös jellemzője, hogy a gazdálkodó szervezetek felszámolását megelőzi a szanálás, a pénzügyi-gazdasági talpra állítási kísérlet.

Az 1980-as években bekövetkezett gazdasági és politikai változások egyértelművé tették a fizetéseképtelenségi eljárások szabályozási hiányosságait, így került megalkotásra a felszámolási eljárásokról szóló 1986. évi XI. tvr, amelynek hatálya kizárólag gazdálkodó szervezetekre terjedt ki. A rendelet az eljárást a Fővárosi Bíróság hatáskörébe és kizárólagos illetékességébe utalta, s kimondta, hogy a nemperes eljárás szabályai vonatkoznak rá. Az eljárás azon két esetben volt lefolytatható, ha a jogutód nélküli megszűnésről szabályszerű határozat született vagy a gazdálkodó szervezet tartósan fizetéseképtelenné vált. Tartósan fizetéseképtelennek akkor minősült a gazdálkodó szervezet, ha hosszabb időn át a tartozásai meghaladták a vagyonát, vagy a vele szemben támasztott követelések végrehajtása eredménytelen volt. Tartós fizetéseképtelenség címen a felszámolási eljárás lefolytatását a hitelező, valamint maga a gazdálkodó szervezet kérhette. A bíróság a kérelemre megvizsgálta a gazdálkodó szervezet vagyoni helyzetét, hitelképességét, a vele szemben támasztott követeléseket és azok végrehajthatóságát. Amennyiben a bíróság végzéssel megállapította a gazdálkodó szervezet tartós fizetéseképtelenségének a tényét, úgy - az állami szanálásról szóló 26/1986. MT

²⁷ Alföldi Ágnes Dóra: *A fizetéseképtelenségi jog nemzetközi és magyar fejlődéstörténete*, Debreceni Jogi Műhely, 2009. évi 4. szám, www.debrecenijogimuhely.hu

rendeletben meghatározott gazdálkodó szervezet esetében - az eljárás felfüggesztése mellett megkereste az állami szanálási eljárás elrendelésére jogosult szervet, amely harminc napon belül köteles volt nyilatkozni arról, hogy kívánja-e a gazdálkodó szervezetet szanálni. Az állami szanálási eljárás megindítása esetén a bíróság a felszámolási eljárást megszüntette. A szanálási eljárás elrendelése esetén azt legfeljebb 6 hónapon belül be kellett fejezni.

A felszámolás befejezését követően a felszámoló zárómérleget és vagyonfelosztási javaslatot készített, amely alapján a bíróság tárgyalást tűzött ki. A tárgyalásra be kellett idézni a hitelezőket, a felszámolót és az eljárásban érdekelt más jogi és magánszemélyeket, továbbá a gazdálkodó szervezetet. Amennyiben valamelyik fél kifogásolta a zárómérlegben foglaltakat vagy a vagyonfelosztási javaslatot, a bíróságnak joga volt további bizonyítást elrendelni.

A rendelet 1990. májusi módosítása a fizetésképtelenség megállapíthatóságának körébe sorolt plusz egy esetet, nevezetesen: akkor is fizetésképtelenségnek minősülhetett a gazdálkodó szervezet, ha a fizetéseit megszüntette. Egyebekben ez a módosítás kibővítette azon szervezetek körét, amelyek ellen a fizetésképtelenségi eljárás megindítására sor kerülhetett.

Alföldi Ágnes Dóra véleménye szerint a rendelet „elsősorban a vázlatos jogszabályhoz kialakult bírói gyakorlat révén a spontán privatizáció egyik segítő eszközévé vált, nagy hiányossága volt azonban, hogy a reorganizációra nem nyújtott szabályozott lehetőséget”²⁸.

Többek között ezen hiányosságot igyekezett pótolni a csődeljárást, a felszámolási eljárást és a végelszámolást szabályozó 1991. évi XLIX. törvény. Miskolczi Bodnár Péter szerint a jogszabály „csődeljárás néven egy olyan eljárást honosított meg, amely a reorganizációt célozza, alapvetően mégis a csődön kívüli kényszeregyezségekre emlékeztet. Az adósnak azonban reorganizációs tervet is kell készítenie, ezt a célt szolgálja a moratórium”²⁹.

Jelen történeti áttekintésben csupán kiemelendő, hogy a törvény bevezette a kötelező csőd intézményét, ami azt jelentette, ha az adós nem tudta tartozásait 90 napon belül kiegyenlíteni, a vezető köteles volt a csődeljárást megindítani. Az eljárásban 90 nap plusz 30 nap haladékot (moratóriumot) kaphatott az adós a tartozásai kifizetésére, átütemezésére, a hitelezőkkel való egyezségkötés révén. Ha a csődeljárás sikertelen volt, az eljárás automatikusan átfordult felszámolási eljárásba. A felszámolási eljárás lényege, hogy a fizetésképtelenné vált adós vagyona nem elegendő az összes tartozás kifizetésére, ezért a meglévő vagyont a hitelezők között egy bizonyos sorrend szerint kell felosztani. A felszámolási eljárás nem feltétlenül zárul az adós megszüntetésével, ugyanis lehetőség van arra, hogy az adós tulajdonosai egyezséget kössenek a hitelezőkkel.

Jelen fejezet elején, a római jog normái kapcsán felmerült a kérdés, hogy hol húzódik a végrehajtási és a felszámolási eljárás határa. Dr. Fónagy Sándor ezt a következőképpen válaszolja meg: „A végrehajtási eljárás az adós egyes vagyontárgyaira irányuló ún. szinguláris végrehajtás; ezzel szemben a felszámolási eljárás az adós teljes vagyonára irányuló ún. totális végrehajtási eljárás”³⁰.

A végelszámolási eljárásról csak annyit említenénk itt meg, hogy azt az 1991. évi XLIX. törvény részben párhuzamosan szabályozta a gazdasági társaságokról szóló 1988. évi

28 Alföldi Ágnes Dóra: *A fizetésképtelenségi jog nemzetközi és magyar fejlődéstörténete*, Debreceni Jogi Műhely, 2009. évi 4. szám, www.debrecenijogimuhely.hu

29 Miskolczi Bodnár Péter: *A csődjog fejlődésének csomópontjai*, Bibo Kiadó, Miskolc, 2006, 217.

30 Fónagy Sándor: *A gazdasági társaság tulajdonosainak és vezető tisztviselőinek felelőssége a fizetésképtelenségért*, PhD-értekezés, Deák Ferenc Doktori Iskola, Miskolc, 2011, 39.

VI. törvény rendelkezéseivel. A végelszámolás a nem fizetéseképtelen gazdálkodó szervezet megszűnésének módja volt. Az ezzel kapcsolatos eljárás a cégbíróságok hatáskörébe került, míg a csőd- és felszámolási ügyeket a megyei bíróság intézte.

Alföldi Ágnes Dórát idézve: „a törvényben található problémák megoldása és a törvénynek a változó gazdasági helyzethez való hozzáigazítása érdekében számtalan módosítás történt (számuk immár meghaladja az ötvenet), amelyekből a mintegy öt novelláris átdolgozás, módosítás nagyobb mértékben változtatott a törvény szövegén, s így az eredeti jogalkotói szándékon is”³¹.

A csődtörvény jelentősebb módosításai

Az 1993. évi LXXXI. törvény **(I. Cstv. Novella)**: „a jogszabály hatályba lépése után az akkor fennálló több ezermilliárd forintos körbetartozások miatt egy csődhullám vonult le, s 1993.-ra megszűnt az a kényszer, ami indokolta volna a kötelező csőd intézményének fenntartását”³². A csődeljárásra vonatkozó szabályokat átirták. Megszüntették a kötelező csőd intézményét, és azt a lehetőséget, hogy a csődeljárás automatikusan felszámolási eljárássá alakuljon. A hitelezők kezébe adták a lehetőséget, hogy az adósnak moratóriumot biztosítson. Ennek hatásaként zuhant a csődeljárások száma, a módosítás mondhatni „megölte” a csődeljárást. A reorganizáció lehetősége ezáltal gyakorlatilag megszűnt.

Az 1997. évi XXVII. törvény **(II. Cstv. Novella)**: a csődeljárást kevésbé érintette, a felszámolásra vonatkozó szabályokat viszont több ponton módosította. Megnövelték a hitelezői választmány hatáskörét, illetve a tulajdonosi szervezeteknek jelentős mozgásteret biztosítottak. Az egyezségkötésre vonatkozó rendelkezések pontosításra kerültek, továbbá nagyon részletesen szabályozták az értékesítés feltételeit. Valamint ez a novella tisztázta a felszámolási eljárás és a végelszámolás viszonyát.

A 2004. évi módosításokat **(III. Cstv. Novella)** az Európai Unióhoz való csatlakozás tette szükségessé, valamint a 1346/2000/EK rendelet, mely kollíziós szabályokat tartalmaz, és szabályozza, hogy az adós több tagállamban megoszló vagyona hogyan és milyen mértékben vonható eljárás alá. A módosítás megteremtette az összhangot az adós fő érdekeltsegeinek központja szerinti tagállamban megindított főeljárás és a telephelyek szerinti tagállamokban megindított területi eljárások között.

A 2006. évi módosítás **(IV. Cstv. Novella)** azért jelentős, mert a jogalkotás szándékai szerint új csődtörvénynek kellett volna születni és - bár ez nem jött létre - a módosítással az új Gt.-hez és cégeljárás törvényhez alakították a csődtörvényt. Ekkor a végelszámolás a cégeljárás törvényben került. Több szövegpontosítás mellett a fizetéseképtelenség feltételei megváltoztak, pontosításra került a hitelező által benyújtott felszámolási kérelem feltételrendszere.

A 2009. évi módosítás **(V. Cstv. Novella)** a következő lökést a módosításhoz a 2008-as válság adta meg. Ekkor a reorganizáció lehetőségének biztosítását célozta meg a jogalkotó. Ennek legfontosabb része a csődeljárásra vonatkozott. A csődeljárás új szabályainak megalkotásával létrejött a lehetőség biztosítása a reorganizációra; valamint a felszámolási eljárásba csak kisebb pontosítások és korrekciók kerültek, úgymint a hitelezői választmány szabályainak változása, a hitelezői igények bejelentése határidejének leszállítása (egy év helyett 180 nap) és a vezetői felelősség szigorítása. A határidő elmulasztása az alanyi jogot szünteti meg a bírói joggyakorlat szerint.

³¹ Alföldi Ágnes Dóra: *A fizetéseképtelenségi jog nemzetközi és magyar fejlődéstörténete*, Debreceni Jogi Műhely, 2009. évi 4. szám, www.debrecenijogimuhely.hu

³² Juhász László: *A magyar fizetéseképtelenségi jog kézikönyve*, Novotni Kiadó, 2010, 19.

MELLÉKLETEK

Kutatás folyamata

Kutatásunk három részből állt.

Az első rész a magyar jogszabályi környezet elemzését jelentette. A felszámolási eljárásokkal kapcsolatos jogszabályokat elemeztük több szempontból. Megnéztük a Csődtörvény (Cstv.) kialakulásának körülményeit, főbb módosításainak céljait, hátterét. Megvizsgáltuk a Csődtörvénnyel együtt legtöbbször alkalmazott egyéb jogszabályokkal való kapcsolatát, koherenciáját.³³

A második részben nemzetközi tendenciákat vizsgáltunk, nemzetközi kritériumoknak való megfelelést kerestünk, valamint az UNICTRAL³⁴ által kiadott modell-törvényjavaslatot használtuk mércének a magyar jogszabályok vizsgálatakor. A nemzetközi kutatásunk részeként három hasonló fejlettségű országba (két EU- és egy nem EU-tagországba), Romániába, Észtországba és Szerbiába küldtünk ki kérdőíveket a Transparency International helyi tagozatainak jogászcsapatának, hogy megtudjuk, a nálunk felmerült problémák Magyarország-specifikusak-e, vagy egy adott gazdasági, és jogi rendszerbeli fejlettségi állapot ismérvei.

A jogszabályi környezet elemzését úgy gondoltuk, nagyon jól alátámaszthatja az érintettekkel való beszélgetés. Így interjúkat készítettünk 20 általunk érintettnek gondolt szakértővel, szakemberrel. Az interjúalanyainkhoz ún. hólabda³⁵ módszerrel jutottunk, azaz különböző szálakon elindulva, azt kértük, hogy ajánljanak nekünk „felszámolási eljárásban érintett embert”.

Az interjúk kutatás célkitűzéseire - úgy gondoltuk - a kvalitatív interjúzási technika illeszkedik legjobban. Az interjúalanyokkal körülbelül 90 perces, félig strukturált interjúkat készítettünk, néhányukkal több alkalommal is. Abban az esetben, ha az interjúalany megengedte, az egész beszélgetést diktafonra vettük és átgépeztük, hogy később a tanulmányban szereplő idézeteket pontosan tudjuk ismertetni.

Végül nekiálltunk a tanulmány megírásának, hogy megosszuk eredményeinket, kérdéseinket és tapasztalatainkat. Szerettünk volna korrekt szakmai alapokra támaszkodva, ám mindenki számára érthető, több szempontból is tanulságokkal szolgáló tanulmányt írni.

Az interjúk menete

1. Bevezetés
 - a) kutatás céljának ismertetése
 - b) kutató személyének ismertetése
 - c) az interjú időkeretének és jellegének ismertetése
 - d) ígéret az adatok bizalmas kezelésére
2. Az interjúalany személyes véleménye
 - a) Hogy látja Ön Magyarországon a felszámolási eljárásokat?
 - b) Van-e korrupció a rendszerben?
 - c) Ha igen, hol lát korrupciót a rendszerben?
 - d) Látott-e személyesen korrupciót a rendszerben? - Ha igen, kérem mondja el.
 - e) Milyen problémákat lát az eljárások során?
 - f) Ha szakmai szervezet tagja, tettek-e valamit a Cstv. módosításával kapcsolatban.
 - g) Milyen személyes javaslatai lennének a törvény módosítására, vagy a rendszer megreformálására?
3. Kivel lenne érdemes beszélni a témában?

³³ Polgári törvénykönyv (Ptk.), Büntető törvénykönyv (Btk.), Cégtörvény (Ctv.), A gazdasági társaságokról szóló törvény (Gt.)

³⁴ ENSZ kereskedelmi jogi bizottsága (United Nations Commission on International Trade Law)

³⁵ Hólabda módszer, azaz az egyszerűen elérhető alanyok elve: akkor érdemes alkalmazni, amikor az alapsokaság (elemeit) személyeit csak nagy nehézségek árán tudnánk felkutatni, így azokat kérdezzük meg, akiket elérünk. A megtalált személyeket kérjük meg, hogy ajánljanak újabb alanyokat. Így a mintánk hólabda szerűen bővül az ajánlott személyek által

Külföldi (szerb, román, észt) felszámolási rendszerek megismeréséhez kiküldött kérdőív kérdései

1. How many different procedures are in the system? (insolvency, liquidation, "conciliation", "sauvgarde")
2. Is there a clear test for the initiation of an insolvency proceeding?
3. What is the timeline of such procedure?
4. Are resolutions speedy? In case of missing a given date what measures are taken?
5. What are the immediate interim conservatory and protective measures?
6. Does the regulation provide for independent review of transactions by the debtor and the imposition of sanctions in case of misconduct?
7. Is the management of the company in the insolvency procedure liable by law?
8. Who is able to start the procedure(s)?
9. Who is in charge of the procedure? (judge, independent body, etc.)
10. Are there clear rules about assigning the judge, or the court?
11. How is the insolvency office holder (liquidator, trustee, administrator) regulated?
 - a) What requirements are mentioned for the insolvency office holder?
 - b) What are the disqualification rules of the insolvency office holder?
 - c) Is there a registration of the insolvency office holder? Is there license required for the insolvency officer? Are there obligatory trainings for the insolvency office holders?
 - d) Who appoints the insolvency office holder? (court, creditor, debtor)
 - e) Are there guidelines or rule of law for the appointment of the insolvency office holder?
 - f) Are the creditors (committee of creditors) involved in the appointment?
 - g) Regulation requires resolution of shareholders or directors for the appointment of the insolvency office holders?
 - h) Are there procedures to review or challenge the appointment?
 - i) Who is able to challenge the appointment?
 - j) Does the law provide grounds upon which such a challenge or review may be made?
 - k) How may the office holder be removed?
 - l) How the replacement of the office holder is dealt with?
 - m) Does the law provide for rules of ethical conduct for office holders? Or is there self regulation?
 - n) How is the insolvency office holder monitored?
 - o) Insolvency office holder provides reports regularly to the court, to the creditors?
 - p) Creditors have the right to monitor the insolvency office holder?
 - q) Does the law provide for an independent body or chamber to have appropriate regulatory/monitoring powers in respect of insolvency office holders?
 - r) Is there a possibility to investigate the conduct of the of an insolvency office holder?
 - s) Are there disciplinary sanctions over insolvency office holders?
 - t) What are these sanctions? (Criminal? Removal of a license? Or other sanctions?)
 - u) How is the remuneration and expenses of the insolvency office holder regulated?
12. How closed is the system? How many different Acts and Laws regulate the proceedings?
13. Offences in liquidation procedures become criminal offences?
14. Are such criminal offences being prosecuted? (are there statistics?)